

Resan till Zanskar

Resan till Zanskar

Del 1 : *Bort från Ingmar Bergman.*

Resan kunde inte ha inletts mera ypperligt än genom att min förra Indienresas reskamrat Halvar erbjöd mig sitt hem som övernattningsrum som strategiskt utgångsläge inför bussfärden ut till Landvetter, då han bodde strax ovanför busshållplatsen vid Korsvägen. Alternativet hade varit en sömlös natt, en promenad genom öde gator klockan 5 på morgonen och utslagenhet från början. De senaste dagarna i Göteborg hade varit fruktansvärt påfrestande genom kvalmig fuktig hetta som omöjliggjort allt arbete, då fingrarna klubbade sig vid tangenterna och papper man skrev på blev läskpapper. Sista dagen hade som vanligt varit extremt stressig då det gällde att hinna med allt utan att man hann med någonting. Denna situation hjälptes inte upp av uteblivna möten (där man väntade och förlorade tid förgäves) och saboterande regnskuror som omöjliggjorde jobb man lovat ställa upp med, som gräsklippning och pianoflyttning. Dessa företag fick anstå till senare efter min avresa med andra kamikadzepiloters hjälp.

Jag hade kommit över en ovanligt billig resa redan i juni för bara 5300 kronor med Finnair och mellanlandning endast i Helsingfors. Jag hade inte flugit till Helsingfors sedan 1959 och 1977. Med mig på resan som en annan kamikadzepilot hade jag dessutom fått en dam som anmält sig frivilligt och aldrig varit i Indien tidigare, en värmländska och väninna till Lisbet, som ju också bestått mig förra resans värmländska reskamrat Halvar. Gick det så gick det, så det var bara att tacka och ta emot, och det gick ju bra förra gången.

De paranoida bestämmelserna på flyget hade lättats så långt att man nu fick inhandla en flaska på flygplatsen och få den med sig hela vägen fram även genom en mellanlandning utan att berövas den med våld och få den uthälld i vasken, om man höll den i en förseglad förpackning och alltså inte tillät sig någon sup på vägen. Fulla passagerare hade tydligen blivit ett problem i flygtrafiken, som om det inte räckte med fulla piloter.

Annars blev flygresan angenäm mycket tack vare Kerstins angenäma sällskap. Hon hade arbetat som polis i tjugo år (radiobilsförare) men tidigt ådragit sig ett förödande tinnitus av okänd anledning (ständig brandvarnare på båda öronen), varit gift och haft två söner men tvingats avgå med pension i förväg på grund av allvarliga stresssymptom. Hon hade hjälpt Lisbet till hennes första kolonistuga vid Slottskogen, och den vägen hade vi träffats. Lisbet hade ju ständigt imponerat på hela sin omgivning genom sina talanger som socialt geni.

Det blev tack och lov mycket rödvין på flyget, vilket förkortade de sex timmarnas sardinburkssittande till Delhi avsevärt. Vid mellanlandningen i Helsingfors (med endast tre timmars väntetid) förbryllades vi av ett flyg som skulle gå till Billund, ett helt okänt ställe för våra geografiska kunskaper, och mysteriet accelererade med att det dessutom utmärktes av "Partille" bredvid som närmare förklaring. Varken Kerstin eller jag kände till någon flygplats Billund vid Partille. Flygbeteckningen var den enda med sju bokstäver/siffror (alla andra hade sex eller fem) och inleddes med JXX. Det verkade rent nonsens, vi misstänkte något datorfel, men flyget till Billund gick faktiskt om dock 3,5 timmar försenat och försvann från monitorerna, vilket tycktes bekräfta "Billunds" existens vid Partille. (Senare såg vi dock markeringen "Partille" även vid flyg till London och New York, varför vi drog den förnuftiga konklusionen att det helt enkelt måste betyda något liknande "avgång" på finska.)

I Delhi vid framkomsten till midnatt var det 33 grader varmt, och vi möttes av musik i högtalarna av Tjajkovskij (första pianokonserten), Mozart (en annan

pianokonsert), Gershwin (*Rhapsody in Blue*), Hubert Bath (*Cornish Rhapsody*), Grieg (pianokonserten), Beethovens månskenssonat, Saties gymnopedi och annat sådant. Det hade aldrig hänt förut. Det kändes som ett befriande välkomnande i synnerhet i beaktande av vad vi lämnat bakom oss.

Ingmar Bergman hade ju dött, och ända sedan det hände hade TV dagligen påmint om hans filmer, varvid många känt sig förpliktade att se dem och lidit uteslutande. Man kommer inte ifrån att hans bästa filmer är mycket bra, som "Gycklarnas afton", "Sommarnattens leende", "Nära livet" (hans kanske allra bästa film), "Det sjunde inseglet", "Jungfrukällan", "Smultronstället", "Nattvardsgästerna", "Persona", "Trollflöjten", "Höstsonaten" och "Fanny och Alexander", medan man heller inte kommer ifrån att han ohjälpligen upprepar sig hela tiden, sjukligt ältar och frossar i det morbida och för det mesta är olidligt långsam. Alla sunda människor jag träffat som känt sig skyldiga att ägna Ingmar Bergman sin uppmärksamhet hade i regel efter ett tappert försök att se en film nödgats stänga av den efter fem minuter på grund av dess överviktiga tunga självupptagenheter. Kerstin var inget undantag. För att nämna några exempel på hans värsta filmer bör man kanske glömma "Tystnaden", "Skammen", "Vargtimmen", "Såsom i en spegel" (hans första sjuka film), "Viskningar och rop" och "Scener ur ett äktenskap" bland alltför många andra.

Vi tog en taxi in till staden redan klockan 2 och kom på en buss till Chandigarh klockan 3. Klockan 9 var vi där och tog en buss till Kullu, som nåddes klockan 18. Sedan återstod den sista etappen, de sista fyra milen till Manali, i en mycket liten överfull buss med skrällande indisk popmusik i högtalarna – den värsta hjärnstress som finns. Vi kom fram strax efter skymningen klockan 20.

Sjutton timmar hade bussresan tagit efter en 11 timmars flygresor med 3 timmars väntan i Helsingfors. Flykten från Ingmar Bergman till Manali hade tagit 35 timmar.

del 2: *Förtvovlade besvikelser*

Allt var lugnt som vanligt i Manali, men vädret var gränslöst deprimerande: bara hällregn hela tiden. Det var bara att lämna staden snarast möjligt. Den enda muntrationen var den lokala elefanten, som tågade upp och ner för paradgatan dagligen med turister. Redan i Delhi hade vi under den sällsamma nattkörningen genom en välsignat trafiklös stad stött på två paraderande elefanter som säkra fordon i gammal god stil.

Paradgatan i Manali hade stängts av för trafik, så att den vunnit på att bli helt och hållet en gågata. Vashisht fungerade som vanligt trots hällregnet, och naturligtvis uteblev utsikten därifrån.

När jag köpte biljetterna redan på söndag möttes jag av chockbeskedet att bussen skulle avgå följande dag först på eftermiddagen klockan 2. Det betydde sen ankomst till Keylong i mörker, vilket var trist, då det var ett så vackert ställe, med omedelbar avresa på morgonen klockan 5, fortfarande i mörker. Men det var inte det värsta.

Min värd hade berättat att det regnat litet i Himachal i år och att Rohtang varit avstängt bara en dag. Emellertid tycktes regnandet börja nu lagom till min ankomst med katastroffara överhängande som oavvislig följdlig möjlighet.

Bussen var försenad. Vi satt ett antal västerlänningar i busstationens hällregn utlämnade åt ödets nycker, en grupp israeler, ett franskt par, en tysk, ett polskt par, en holländska och vi. 50 minuter försenad kom bussen, den måste lastas i panik, alla ryggsäckar måste upp på taket då bussen var ett reservfordon med mindre plats, och där lämnades ryggsäckarna utan betäckning åt regneländet. För sent upptäckte vi vad som hänt.

Det regnade hela vägen upp till det ödesdigra Rohtangpasset, och så dåligt väder har jag inte erfarit där sedan den gången 2004 när vägarna regnade bort i jordskred

och vår enda möjlighet att komma över Rohtang var till fots – med allt bagage vattenskadat på vägen. Endast handbagaget inne i bussen klarade sig denna gång.

Redan vid Marhi var tjockan så tät att man varken såg himmel, mark, horisont eller väg, och den blev bara tjockare. Först på andra sidan lättade det något, men bara längst i norr mot Ladakh syntes några molnsprickor.

Vi nådde Keylong halv 10, och där väntade den värsta överraskningen: bussen stannade inte längre vid gamla busstationen, där jag hade mitt hävdvunna älskade Tashi Delek-hotell med de tibetanska tvillingbröderna som kokade världens godaste mat, utan det hade byggts en ny busstation utanför staden, där man hänvisades till vidriga lyxhotell med television på rummet. Det var det sista vi ville ha, men det var sent, de få dormitorier som fanns var fullbelagda, så det var rena utpressningen. Vi försökte pruta (från 500), det var omöjligt, då ville vi gå, och först då visades vi ett enklare rum för 200.

Jag hade inte ätit på hela denna långa skumpiga påfrestande regningsdag med sjögång bland molnen under ständiga uppskakningar, som i en massagemaskin, på de dåliga vägarna, så jag ville gärna äta *något*. Matställena var bristfälliga och hade i princip bara ris så här sent. Till slut hittade jag en liten solkig tibetansk *dhaba* där de åtminstone hade *thukpa* (tibetansk nudelsoppa). Hur som helst var det underbart att höra tibetanska igen.

del 3: Räddade

Det gällde att summera förödelsten. Allt var ödelagt. Alla mina böcker var vattenskadade, alla våra kläder var dränkta, Kerstins nya fina toapappersrulle var i upplösningstillstånd, och så vidare.

Jag var fullständigt förbannad. Allt hade varit helt misslyckat hela dagen, från fallet i regnet på den leriga stigen upp till Vashisht i Manali med uppfläkt underarm till den slutgiltiga dubbla katastrofen i Keylong med uppslitande förändringar och bagaget förstört av vatten. Därtill kom pressen att vi måste stiga upp 4.30 följande morgon för att hinna med bussen, vilket i bästa fall skulle unna oss fem timmars sömn.

Jag lyckades somna men vaknade efter bara en timme och var rosenrasande fortfarande. I sådana lägen hjälper det inte ens att räkna får. Hur jag till slut somnade från den upprörda vreden är ett ouppklarat mysterium, men när jag vaknade visade sig klockan vara 5.10. Väckningen på Kerstins mobil hade inte fungerat. Detta förbättrade knappast vårt läge. Vi riskerade att bli uppehållna på detta skräckställe ett extra dygn och nödgas betala för en extra biljett. I panik störtade jag ner för att se om kanske bussen ändå stod kvar medan Kerstin i panik fick börja packa ner sina våta kläder och persedlar, som inte alls hade torkat under natten.

Bussen stod kvar. Jag bad chauffören hålla den. Sålunda kom vi i alla fall iväg.

Resan över öknen med de fyra höga passen Baralacha La (4900 meter), Maku La (5100), Langchung La (5300) och Tanglang La (5400) har jag skildrat förut ett antal gånger, och denna gången blev jämförelsevis smärtfri. Vägen var bättre, inga oväder störde oss, passagerarna var helt utan stökiga element, ingenting försenade oss, så vi kom fram till Leh precis efter 15 timmar strax efter skymningen. För första gången hittade jag vägen i mörkret till min familj i Leh utan att ramla och gå fel, så vi var hemma halv 9 och blev lika översvallande väl mottagna som vanligt.

Dock kommer man inte ifrån att jag blir äldre, och i år gick mina tankegångar mer än någonsin i de banorna att det mycket väl kunde bli sista gången. Min huvudvärk det senaste året har plötsligt föranlett nedtrappningar och försiktighetsåtgärder i mitt liv, och när i år huvudvärken blev hemskare än någonsin

efter det sista passet (trots kopiös vatten- och tedrickning) kändes det mer än någonsin som sista gången.

Men så fann man sin familj igen, man blev hemma igen i hjärtat av denna tibetansk-buddhistiska kultur i Leh, hela världen var här genom att Dalai Lama var här och hade inlett sin offentliga undervisningsséjour, kort sagt, man hörde hemma här. Beslutet att eventuellt inte återkomma mer hänsköts till framtiden.

Här kunde vi nu torka våra kläder och böcker, ta det lugnt och förkovra oss under några dagar, Kerstin hade en helt ny värld att upptäcka här och såg fram emot att få träffa Helena Norberg-Hodge som nu också var här, så här fanns mycket att göra.

Själv planerade jag först och främst att utforska Zanskarmöjligheterna med buss för att på nytt försöka genomföra den expedition som strandat så nesligt genom översvämningarna förra året. Detta årets nederbörd hade varit moderat och inskränkt sig till att rena och förfriska luften.

Kerstin ville gärna följa med till Zanskar, men då detta var hennes första besök i Indien och på hög höjd dessutom ville jag helst inte utsätta henne för risker av äventyrerier på helt okänd mark. Dessutom hade det problemet infunnit sig, att jag med min lättväckthet med periodiska sömnsvärigheter inte hjälptes av att hon hade ett mycket variationsrikt och underhållande snarkande som bjöd både på musikunderhållning och explosioner. Att ligga sömlös i spänning lyssnande till vad som skall ske härnäst i en kamrats accelererande snarkningsdramatik är det inte att rekommendera att spendera en semesters alla nätter på.

del 4: *Dalai Lamas föreläsning.*

Vi gav oss iväg tidigt i morgonen för att lyssna till hans undervisning i Choglamsar. Emellertid flockades så mycket människor dit för hans skull att vi fastnade i en oändlig trafikstockning och kom fram 20 minuter för sent och fick därför ganska dåliga platser på långt avstånd från honom (men ändå med honom inom synhåll) och på den hårda marken på det våta gräset. De som visste vad det handlade om hade tagit med sig vattentäta sittdynor.

Man uppskattade hans publik till omkring 20,000 personer. Det var väl mellan fem och tio tusen samlade på ängen framför hans talarstol, men det rådde ständig cirkulering, folk bröt ständigt upp, och det kom ständigt nya.

Han skulle undervisa i tre timmar från 8.30 till 11.30, men jag och Jon från Holland bröt upp klockan 10. Vi kom honom inte närmare, och hans undervisning blev hela tiden svårare att hänga med i. Från början var det lätt och helt klart, allt vad han talade var ren filosofi, och ämnet var självbehärskning och bekämpandet av lidandet och ens egna känslor och anledningen till olycklighet, som nästan bara bestod av demoner i form av obehärskade och okontrollerade känslor av hat och oro, passion och svartsjuka, habegär och egoism. Allt detta kunde åtgärdas genom träning i självbehärskning främst genom meditation.

Och denne rene filosof, säkert den renaste i världen, ägnar Kina all sin energi åt att hänsynslöst bekämpa, förtala, intrigera mot, sabotera och genom propaganda hjärntvätta världen med att han skulle vara en förfärlig skurk. Någonting oskyldigare kunde man inte tänka sig. Hans undervisning var ren och klar och fullständigt okontroversiell, det var egentligen bara sunt förnuft för hela slanten upphöjt till en filosofisk nivå, och emellanåt kluckade han till i små oskyldiga skratt. Och alla dyrkade honom för hans utomordentliga godmodighet helt oberoende av alla kinesernas förintelsestrategier mot hans folk och kultur.

Det var en underbar dag, och jag tog tillfället i akt och gick upp och längst bort i staden och besökte min gamle vän överste Kalon. Han pysslade med sin trädgård

som vanligt, och det var helt ljuvligt att sitta med honom på hans terrass över en kopp kaffe och prata.

Han var god vän med Dalai Lamas syster som han nyligen haft på besök. Deras yngre broder skulle också ha kommit men hade varit för trött efter alla oändliga officiella tillställningar i Leh till Dalai Lamas ära. De hade plågat honom en hel eftermiddag med tal och dansföreställningar och annat nonsens ända till kvällen utan att fatta att de tröttade ut den gamle mannen och borde låta honom få gå hem och vila sig. Där han residerade i Leh var han fullständigt instängd med rigorös säkerhetsbevakning och kunde inte ens gå ut i någon trädgård. Översten och jag var helt överens om att hans ställe här skulle erbjuda en idealisk tillflyktsort för Dalai Lama långt bortanför staden med bara fri natur överallt runt omkring.

Han hade också den goda nyheten att meddela, att en förändring skett med israelernas uppförande i Indien, vilket jag observerat redan på bussen, där den israeliska grupp som förekommit inte alls varit lika stökig som vanligt. Israel hade uppmärksammat problemet och skickat rabbiner till Indien. Bara i Leh bodde det två rabbiner med familjer och allt vilkas enda uppgift var att se till att israeliska turister skötte sig. Detta hade behövts.

En annan god vän jag mötte på vägen tillbaka till Leh var Ali Rahi, som plötsligt tillropade mig från någon byrå. Det visade sig att han hade öppnat egen rörelse och turistbyrå på vägen till Changspa, och till hans första grupper hörde en klunga svenska tanter från Ladakhs Vänner i Stockholm. Han umgicks med ambitiösa planer på att köra dem i lyxbuss till Tso Moriri (på extremt avstånd och höjd), den stora saltsjön, om deras fysiska tillstånd skulle palla för det.

Det var ett kärt återseende och en värdig avslutning på en alltigenom lyckad dag.

del 5 : *Iväg!*

En annan gammal vän jag återsåg var Tony från Örebro, som nu var sitt 30-e år i Indien. Han kände bara en som varit här ännu längre: den legendariske "Chaupathi Express", italienaren som ständigt puttrade omkring i Indien på sin scooter med detta namn. Han brukade pendla mellan Goa på vintern och norra Indien på sommarn, i princip följande turisttrafiken (liksom köpmännen och tiggarna), som belägrade södra Indien och Goa på vintern, sedan drog sig upp till hill-stationerna när det blev för varmt, Ladakh och Kashmir under monsunen och sedan åter hill-stationerna och Nepal tills det blev för kallt. Tiggarna utgjorde nästan ett eget skrå, deras arbetsledare var särskilt skickliga i att utbilda barn till oemotståndliga tiggare, och inget yrke i världen lär ha fler barnarbetare att uppvisa. Med den krympande världen och de förbättrade resmöjligheterna hade även tiggarna blivit betydligt mera rörliga.

Mina holländska vänner på vårt familjehärbärge var (som de flesta holländare) alldeles för liberala och hade inga skrupler när det gällde att uppfylla tiggares önskningar. De flesta som ger tiggare något resonerar som så, att det är det bästa (och ofta enda) sättet att bli av med dem, då de är envisa, påstridiga och aldrig frivilligt släpper ett offer. De vägrar acceptera ett nej till svar och tenderar att aldrig ge upp förrän de fått sin lön. Jag har konsekvent ignorerat dem alla sedan min andra Indienresa. Detta var min tjugonde. De helt enkelt begick misstaget att tråka ut mig.

Holländarna var tre, två äldre damer och en mycket energisk man i min ålder som trekkat våldsamt i hela Zanskar. Han brukade alltid se till att han hade massor med mynt på sig att bli av med tiggare med.

De två damerna var ute i humanitära ärenden. Den äldre av dem var varmt engagerad i den tibetanska frågan, backade energiskt upp alla "Free Tibet!"-rörelser och var delaktig i flera idealistiska projekt i Dharamsala och Ladakh för utveckling,

utbildning och främjande av tibetaner och ladakhier, som skolor för hemlösa och föräldralösa och annat sådant. Hon var säkert långt över 70 men reste ändå energiskt och regelbundet flera gånger om året runt i norra Indien och var inte rädd för något. Hon utstrålade en gränslös värdighet parad med självupppoffrande ädelmod, klokhet och värme. Hon talade en utsökt engelska och hade delvis nordiskt påbrå, då hennes familj hört till den baltiska adeln i Lettland och tvingats fly inför ryssarnas och tyskarnas anstormningar. Innan de kom till Holland hade de bott i Sverige. Det var hon som inbjöd mig att medfölja till Dalai Lamas föreläsning, och hon var mycket intresserad av vilka tricks jag kunde för att komma billigare undan i Indien med min 15-åriga erfarenhet av 20 resor. Vi blev mycket goda vänner, och hon visade ett särskilt intresse för mina finsk-italienska anor med baltiska aristokratgudföräldrar.

En annan synnerlig god vän som jag plötsligt fick i Leh var den två meter store *trek*-fantasten Peter från Prag, som var specialist på att kasta sig ut på omänskliga fysiska strapatser och ådra sig alla möjliga ben- och fotproblem och ändå vägra vila sig mellan varven. Han gav mig en hel del värdefulla tips för Padam.

Jag träffade även Helena även om det var kort. På fredagen efter filmförevisningen av hennes film "*Ancient Futures*" ställde hon själv upp med en egen föreläsning och berättade om de senaste projekten drivna av "*Women's Alliance*". Som alltid var hon outtömlig i expertkunskaper om världens ekologiska tillstånd och välinformerad om allt det aktuella, till exempel hur klimatförändringen i Tasmanien medfört halsbrytande väderrekord både vad gällde kyla och hetta, torka och ösregn. Klimatuppvärmningens främsta och kanske fatalaste konsekvenser är att väderförändringarna ständigt blir mer extrema, plötsliga och dramatiska. Det blir allt vanligare att ett begränsat område drabbas av översvämningskatastrof genom förödande skyfall medan det omgivande landet förblir torrt. Vädret har blivit mera temperamentsfullt och aggressivt över hela världen, medan glaciärerna bara smälter bort hela tiden och hotar med bl.a. uttorkning av hela Kina med tiden, mycket även tack vare Kinas kalhuggningar av Tibet.

Under tiden kämpade jag förtvivlat för att på något sätt kunna komma till Zanskar. Min favoritreseagent ställde generöst upp med all hjälp och information han kunde ge och visste att berätta att det nog gick en buss någon gång. Han visste dock varifrån, men när jag kom dit fanns det ingen buss där. Följande dag hittade jag den, men dess två tillgängliga ansvariga var tämligen svävande på målet. De bad mig komma tillbaka nästa dag.

Jag höll min agent informerad, som visste att berätta att det skulle gå en jeep för 800 rupier. När jag kom tillbaka nästa dag till bussen satt där en ensam flicka och väntade. Hon var i samma sits som jag och hade försökt i tre dagar. En ansvarig kom upp till oss, beklagade att chauffören inte var där och bad oss komma tillbaka efter två timmar. Detta bragte flickan i upplösningstillstånd, hon hade ett arbete att sköta och kunde inte ständigt springa genom hela staden för att fånga obefintliga busskonduktörer, och var färdig att ge upp. Jag erbjöd mig att hjälpa henne till en biljett, och sålunda brast inte hennes hjärta. Hon anförtrodde mig en delbetalning, om jag lyckades skulle jag få resten senare, och sålunda skildes vi med något hopp.

När jag kom tillbaka punktligt två timmar senare var det samma sak: ingen chaufför, inget besked, kom tillbaka om två timmar.

Då gick jag till min vän agenten, och han fixade saken genast. Han telefonerade jeepchauffören, som infann sig inom en kvart. Min biljett blev utskriven, 800 kontant, varpå jag frågade om han ville ha en passagerare till. Svaret blev ja, "men i så fall kan hon inte få samma förmånliga pris som du." Jag lovade vara tillbaka inom en kvart och sprang till mitt möte med flickan.

Jo, hon var intresserad. Vi skrotade bussen. Hon kom med till kontoret och fick genast en biljett för 1000 rupier. Vi skulle starta klockan sju följande morgon. Allt var frid och fröjd. Jag kunde nästan inte tro på det efter tre års Zanskarfiaskon.

del 6: *Iväg!* (forts.)

Sista kvällen i Leh avfirades sex fransmän, som skulle avresa följande morgon. Tre av dem var en familj med en söt blond tonårsflicka, ungefär som Catherine Deneuve som ung, medan de övriga tre var min gamla vän Catherine med två väninnor. Catherine hade varit en hel månad i Ladakh, och vi hade alltid haft roligt tillsammans. Förra gången hade hon av vår familj i avskedspresent fått en "*Om mane padme hum*"-klocka, en förfärlig tingest som satte i gång en munkkör med orkester vid varje tims slag som mässade "*Om mane padme hum*" ihållande i det oändliga, tills man stängde av den, varpå de började igen vid nästa tims slag. Jag undrade vad som skulle hända om ingen stängde av dem. Antagligen skulle batteriet ta slut. För denna tingest råkade hon fast i tullen. Säkerhetsvakterna sade strängt till henne: "Du har en klocka i bagaget," och tog för givet att det var en bomb. Följaktligen omringades hon av säkerhetsvakter med osäkrade k-pistar. Hon fick världens svårigheter med att förklara att det bara var en vanlig "*Om mane padme hum*"-klocka, vars egendomliga egenheter hon tyvärr inte kunde demonstrera då batterierna tagits ifrån henne vid incheckningen. Slutligen demonstrerades klockan utan att den exploderade, och hon fick ta den med sig.

Vi var sexton vid bordet utom ett osäkert antal myllrande barn. Morgondagen skulle Dalai Lama ge sin avskedsföreläsning för den här gången, varför det var extra festligt med alla släktingar på besök. Kerstin hade tyvärr blivit sjuk med magproblem och frossa, och vi konstaterade båda att det varit ett under att hon klarat sig så länge utan men under sin första vistelse i Indien: hela åtta dagar! Allt hon behövde var vila och sömn. Våra två holländska äldre väninnor skulle längre fram bege sig till Nubra, och jag försökte både övertala dem att ta Kerstin med och Kerstin att slå följe med dem. Resultatet får jag veta efter min Zanskarresa.

Klockan sju på morgonen bar det iväg. Vi var sex personer inklusive chauffören. Bara jag och Sarka, som hon hette, en tjeckiska, var utlänningar, medan de övriga tre var tvättäkta ladakhier, två helt unga och en äldre något mer distingerad gentleman, små till växten och mycket livliga. En av de unga inbjöd mig till sitt hem i Padum.

Färden till Kargil tog åtta timmar och var tämligen smärtfri. Vi gjorde tepauser i Nimmu, Khaltse och Mullbäck (som stavas på hundra olika sätt, som Mulbek, Mulbakh, Moelbaek, Millbrook, så varför inte även Mullbäck?) Vädret var kalas hela vägen, och resällskapet var det bästa tänkbara. Ladakhierna bjöd på tibetansk bröllopsmusik utom ladakhisk folkmusik för hela slanten. Den ladakhiska folkmusiken består egentligen av en enda melodi, som dock varierar i tusende olika versioner. Denna musik är alltid angenäm och kan vara både livlig och lyrisk. Tonarten hålls inte alltid utan kan vara tämligen svävande, då instrumenten ständigt tenderar att sjunka medan sångarna alltid sjunger i överkant och tenderar att stiga. Resultatet är pittoreskt. Efter varje soloinsats är skillnaden alltid en halvton, varefter det småningom jämnar ut sig.

Vi kom fram klockan 5 till Kargil i god tid före skymningen. Jag hade inte varit här på 7 år men fann stället tämligen oförändrat – 90 procents mansdominans på gatorna i en vackert belägen men tämligen ruffig stad. Vårt hotell blev därefter. Sarka hade svårt för att acceptera det, men det var svårt att inte hitta något sämre. Vi intog dock en superb middag på "*Standard Restoran*", en '*fried rice*' som nästan var som en äkta *buryani* med massor av te efteråt.

Vi fick en god underhållare som sällskap i form av en hotellägare från Srinagar, som naturligtvis framhöll sin konfliktsönderslitna stad som den bästa och vackraste i världen och insisterade på att vi måste inkludera den i vårt reseprogram. Vi passade på att intervjua honom, och han berättade att restiden från Kargil till Padum 25 mil på världens sämsta väg tog 13 timmar. Vår chaufför hade ambitionen att starta klockan 2 på morgonen, vilket vår man tyckte att lät bra. Jag räknade kallt med att vi tidigast skulle komma iväg 3 men kanske hinna fram före skymningen.

del 7 : Hotell Skumrask – en natt i Kargil – lunch och punktering vid Penzi La.

Hotellet vi hade tagit in på var ett stökigt ställe. Det visade sig senare på kvällen. Eftersom vi skulle stiga upp klockan 2 för att fara vidare gick vi och lade oss före 9, men hotellet hade bara en toalett, och hotellet var fullbelagt, mest av israeler och andra vilsekomna som vi. De köade alla för toaletten, vars hygien naturligtvis var sådan att ju mindre sagt om den saken desto bättre. Man kunde med nöd överleva ett besök, och nöden att komma ut därifrån var större än någon nöd kunnat vara som hänvisat en dit. Ändå tog kön aldrig slut, och efter en halvtimme stod samma israeliska flicka kvar utanför och väntade som var före mig.

Men det var inte det värsta. När vi äntligen somnat väcktes vi brutalt av skrik och visslingar från gatan. I nästa ögonblick lät det som om ett stökigt gäng av något slag hade brutit sig in på hotellet. Det var mörkt, så vi visste inte vad klockan var, och jag undrade om klockan redan kunde vara 2 och om det var de våra som kommit för vår hämtning. I nästa ögonblick bultade det våldsamt på vår dörr. Med största svårighet steg jag upp och öppnade. Det var värden. "Beklagar att vi måste väcka er, men vi behöver några täcken från ert rum." Det var allt. De stökade en stund, hämtade sina täcken och försvann. Klockan var 11. Vi hade tre timmar kvar till nästa väckning.

Den kom aldrig, men vi vaknade av oss själva, som man ofta gör när en inre väckarklocka är av nöden, och när ingen hämtade oss klockan 2 satte vi i gång själva. Emellertid var alla dörrar låsta med hänglås, så det var svårt att hitta ut, men vi lyckades omsider. På gatan mötte oss chauffören, som just startat för att hämta oss.

Vi kom iväg halv tre, och vi hade blivit två passagerare rikare, så vi var nio.

Efter 50 km och två timmar kom vi fram till Sanko, den första byn på vägen, där det lokala tesjappet nog hade vaknat men inte satt i gång. Det lyste i två övre fönster, så vi fick klättra upp dit och meddela att de hade väntande gäster. Snart öppnade serveringen.

Medan vi satt där och njöt av våra varma teglas till frukost dök det upp fler gäster från olika håll, som liksom av en magnet drogs till byns medelpunkt och enda ljuspunkt för att dricka te. Vi blev småningom riktigt många, stämningen och pratmakeriet var på högvarv, och när vi slutligen började fara vidare tömdes sjappet igen lika effektivt som det först hade fyllts av omkring 16-18 personer, som en bykrog med ovanligt tidiga tider.

Då började det redan småningom ljusna, och snart vaknade man upp inför ett oerhört skådespel, när tvillingbergen Kun och Nun (båda över 7000 meter) började växa upp över horisonten och fullkomligt dominera den med sina praktdräkter i snö och is. Det kunde inte bli bättre. Jag inledde min nya kamerafilm genast, som nästan helt skulle vara konsumerad innan dagen var slut.

Resan upp genom dalen blev sannerligen en hänförande upplevelse. Vägen ringlade sig mellan ett helt konglomerat av 6000-meterstoppar medan de vackra dalarnas pittoreska bebyggelse småningom avtog för att ersättas av ett landskap av ödslighet med ständigt nya toppar och glaciärer som avlöste varandra. Det hela kulminerade med klostret Rangdum, ett fullständigt ensamt kloster uppe på en kulle

i ett absolut kliniskt tomt landskap av bara berg, glaciärer och stäppmark med vattendrag, som gjorde den oframkomlig – ett paradiset för fåglar och murmeldjur. Man kan knappast tänka sig ett ensligare kloster. Likväl ägde här rum ett drama för sju år sedan av oerhörd omfattning, när några hysteriska terrorister (militanta muslimer från Kashmir) kidnappade en lastbil på väg upp, som tagit en tysk turist som liftare. När trucken kom fram till klostret kom munkarna ner från klostret rusande för att välkomna trucken med, som de antog, äntliga förnödenheter, varpå muslimerna fick panik och öppnade eld och sköt tre munkar till döds medan en fjärde lyckades gömma sig i diket. I denna oreda hoppade tysken av trucken och sprang uppåt bergen, varpå muslimerna sköt mot honom också, medan han dock kom undan. I villervallan satte truckföraren gasen i botten och skenade bort från klostret samma väg han kommit och rapporterade saken för polisen i Kargil 25 mil därifrån. Det bedrevs sedan en klappjakt på hysterikerna, som alla åkte fast. Långt senare påträffades den tyska turistens ensamma lik i bergen.

Detta ledde till spänningar i Leh och utgångsförbud för första gången på årat, och både Kashmirköpmän och ladakhier i Leh kände sig osäkra och hotade. Jag var här då, det var året efter Kargilkriget, och stämningen i staden var mycket spänd, men inget mera hände, tack och lov. I stället blev det desto värre väderkatastrofer.

Vi fortsatte upp för passet Penzi La (bara 4400 meter) där vi plötsligt stoppades av några nomader som ville bjuda på *curd* blandad med *tsampa* (den tibetanska stapelfödan, som används till allt – ett slags bearbetat kornmjöl med smak). Det blev vår lunch. Framför oss bredde den oerhörda glaciären Drang Drang ut sig, en av Ladakhs längsta (på över 20 km) med själva berget Drang Drang tronande i högsätet högst upp, ett imponerande berg med två toppar där den ena var platt och avhuggen, nästan skulpturalt.

När vi sedan begav oss ner från passet började tyvärr vädret försämrans genom moln som kom upp från söder. Samtidigt fick vi punktering. Jennifer på Lung Snon i Leh, som vistats länge i Zanskar, hade varnat oss för att vädret kunde vara både så och så. Men det var nu bara mulenhet på gång än så länge, och snart återkom vi till odlade områden med bosättningar. En engelsk familjegrupp, som vi mött vid Rangdum och som under tre dagar besökt nio kloster omkring Padam, berättade att det finaste var Dzongkhul, en grotta ovanför byn Ating, där något historiskt helgon bott och verkat. Ating var vår chaufförs hemby, och när vi ankom dit flockades naturligtvis släktingar, och vi fick två extra passagerare, så att vi blev tolv. Två steg sedan av på vägen, bland annat han som bjudit mig hem till sig, en inbjudan som jag tyvärr aldrig skulle kunna infria.

Snart kom hela Padamslätten inom synhåll, hjärtat av Zanskar, med kloster spridda kring längs bergshyllorna, som Karsha, det största, Thonde, det kanske mest spektakulära, Sani, Muni, Tagrimo, Bardan och andra.

Klockan var 16.15 när vi nådde Padam efter 13 timmar och en trekvart.

Peter från Prag hade rekommenderat oss ett hotell "*Tourist Bungalow*" som var helt tillfredsställande, ett dubbelrum för 100 rupier och dusch (kall). Efter installationen gick jag direkt till restaurang Kailash och styrkte mig med resans första äkta *thenthuk*, en välbehövlig perfekt middag, plus en stor kanna te.

Sarka tog bara några momos och gick sedan ut på staden för att inspektera dess *Internet Café*. Jo, det fanns faktiskt ett sådant, och det fungerade, enligt kyparens försäkringar. Man hade lika gärna kunnat rigga upp ett *Internet Café* vid Sydpolen eller på månen.

del 8: *Inget te i Karsha.*

Vi sov gott efter 14-timmarsjobbet sittande i skumpande jeep hela dagen igår och den stökiga kort-korta natten i Kargil och vaknade fräscha och redo för nya slagsmål. Sarka ville genast vidare och vidtog under morgonen alla förberedelser för sin sexdagarstrek till Phuktal och Darcha med en häst och en guide för bara 300 rupier om dagen inklusive mat och tält. Det var ett hyfsat pris. Själv planerade jag en endagarstrek till Karsha, det största klostret i Zanskar, enligt guideboken tre timmar till fots från Padam. Jag gjorde det på två timmar.

Sarka från Brno var landsmaninna med min vän Peter, den överdrivne trekkingfantasten och jätten, som presenterat sig på Tenzing Dickey-syltan i Leh, där jag suttit och läst Dostojevskijs "Idioten", som en annan idiot. Vi blev hemskt goda vänner, och även Sarka kände honom väl.

Hon berättade om hans idiotier. Han hade trekkat upp från Darcha, tagit i tu med det svåraste man kan företa sig i Ladakh, treveckorstrekken från Darcha över Padam till Lamayuru, och genast tagit i så hårt och forcerat passen och sprungit före guiden, att han omedelbart ådragit sig akut höjdsjuka. De fick bära honom ner till Padam, där han inte längre visste vem han var eller var han var eller någonting alls. Han hade totalt flippat ut av höjdsjuka. Han var så stor, att när han satt på en häst fick han hjälpa hästen att trava med att använda sina egna fötter, som annars släpade i marken, som på Gånge-Rolf, den förste och störste normandvikingen, som inte kunde rida för sina långa ben och stora kropp, som bara knäckte hästarnas ryggar om han inte använde benen, varför det var bättre att gå. Peter hade också gått eller snarare sprungit men för mycket uppåt och tappat huvudet i brist på erfarenhet. Efter att ha forslats till Leh återfick han småningom sansen men klagade på sina överansträngda ben. Det var så jag träffade honom, en underbart hjärtlig människa i till det yttre fullständig kalasform.

Sarka och jag skildes där på morgonen medan hon reste iväg söderut och jag gick i kloster som vanligt. Promenaden till Karsha var lätt via byn Pipiting med ett annat kloster och över ökenmark ner till floden Zanskar, där en ny massiv järn- och betongbro ersatte diverse förolyckade gamla. Sedan bar det upp till klostret med dess svindlande underbara utsikt över den vidsträckta Padam-slätten med något dussin byar och kloster utspridda längs bergssidorna och de två floderna som möttes här. Det är tre långa floddalar som här strålar samman, varför det är en naturlig korsväg och centralpunkt för Zanskar. Karsha, det största klostret i Zanskar och det kanske mest imponerande belägna, har 200 munkar.

Efter ökenvandringen och uppklätringen till klostret var man givetvis törstig, varför man såg fram emot en kopp te i byn, som bjöd på flera hotell, men det fanns inte ett tesjapp i hela byn. Jag frågade flera, till och med turister som bodde där, men ingen hade sett någon testuga. Inte heller i Pipiting fanns det någon. Dessa byar är fortfarande så intakta och fullständigt oberörda av civilisationen att inte ens indiskt *chai* har nått dit. I Padam finns det hur många som helst med goda restauranger och två förnämliga hotell (Kailas och Ibex) av hygglig indisk standard, stället är nerlusat med turister med två Internetcaféer (svindyra och extremt långsamma – regeln är, att ju långsammare, desto dyrare,) och all tänkbar service för *trekkers*, men omedelbart utanför Padam, i Pipiting, Karsha och Sami, finns ingenting.

Jag hade frusit på natten, det hade också Sarka trots sin sovsäck, och rumstemperaturen på dagen var också inte värre än 22 grader. Jag tog en kall dusch som nästan var varm, min bästa lunch under resan hittills, och gick sedan för att organisera min återfärd till Kargil och Lamayuru. På busstationen stod alla bussar tomma, ingen visste något, och det enda öppna ställets ägare där, en restaurang, bad mig höra mig för på hotell Ibex. Jag gick dit, jag blev hjärtligt och hjälpsamt bemött, och de lovade hålla ögonen öppna. De visste så mycket att det nog inte skulle gå

någon buss i morgon, så de rådde mig att dela en jeep. Jag gick till jeephållplatsen och där träffade jag genast några unga män som ville ta mig med i morgon bitti hela vägen till Lamayuru för 1000 rupier. Saken var klar. Jag behövde bara infinna mig 6.30.

Kvällen firades med resans första äkta Zanskar Skiu, världens bästa tänkbara middag utan jämförelse.

del 9: *Jepturer – strandsatta i hjärtat av Zanskar...*

Jeepen var beställd, allt var klappat och klart, priset och tiden var fastställda, så jag befann mig i god tid vid den avtalade mötesplatsen. Jeepen kom men med en annan förare. De var mycket ledsna, men den var fullbokad, och det fanns ingen plats för mig. De påstod att den jeep jag beställt var en annan jeep, men jag hade tagit denna jeeps nummer, så det var inget misstag. Jeepen var ändå full, de kunde inte ta mig med, de beklagade och körde iväg. Så var det med den saken.

Två andra européer var där och försökte få någon jeep. En av dem hade försökt i tre dagar. Den andre var ryss och bodde i Frankrike. På tre man hand försökte vi i en och en halv timme få plats i en jeep. Det var flera som körde till Kargil, men den bästa var överfull av lokala passagerare och körde iväg. En annan ville ha 9000 rupier för att köra bara oss tre passagerare. Det var så det fungerade. Jeepförarna var ovilliga att blanda lokala resenärer med utländska, då de tog mera betalt av utländska. Helst ville de ha dem helt separerade, så att de kunde frampressa ockerpriser ur "rika" utlänningar.

Besviket återvände jag till mitt hotell, där mitt rum redan var upptaget, och de hade inga andra lediga rum. Han som försökt få lift i tre dagar hade ofta försökt få rum där men alltid mötts av beskedet att allt var fullbokat. Han trodde att de ljög. Han var spanjor från Barcelona, och jag fick dela rum med honom i hans hotell Kailash. För honom blev det 50 rupier billigare och för mig 50 rupier dyrare. Det spelade ingen roll.

Dagen gick sedan åt till att försöka hitta en annan jeep. Värden på hotell Ibex var ytterst hjälpsam och gjorde allt vad han kunde för mig. Han visste om två jeepar som skulle gå. Den ena hade sex passagerare och ville ha en till. Plötsligt hoppade de sex av och följde med en annan grupp, och den jeepen inställdes. Den andra jeepen var organiserad av ett franskt par med två vänner och två guider. De var alltså sex personer. Jag talade med dem, och deras häpnadsväckande resonemang var: "Vi är hemskt ledsna, men bilen är redan full, men vi skall se vad vi kan göra." Den var inte alls full, men fransmän är nu sådana. I Rangdum hade Albert, min vän spanjoren, tillsammans med en vän försökt få lift med en jeep med fransmän, de hade gott om plats, och Alberts vän hade ett flyg i Delhi att passa. De hade mycket väl kunnat ta med bara en extra passagerare i jeepen men vägrade av ren dryghet.

För att inte ödsla hela dagen med att bara vänta på nya dödfödda jeepturer, där den gängse praxisen ständigt var, "Kom tillbaka senare," varpå man kom tillbaka senare och ombads vänta några timmar till, gjorde jag en promenad till Sani med kloster, där det inte heller fanns ett enda tesjapp i hela byn. På vägen tillbaka fick jag dock lift med en scooterförare, men efter några minuter kollapsade motorn. Ändå var inte bensinen slut. Vi försökte krampaktigt få liv i fordonet, ibland gick det, och vi kom vidare några hundra meter innan den stannade igen. Så höll det på. Till slut startade den inte alls. Det var bara för mig att gå hem som jag hade kommit, medan jag långt bakom mig såg den stackars scooterföraren leda sin scooter samma väg under den brännande ökensolen och i den ilska motvinden. Det var inte vår dag idag.

När jag kom hem låg Albert magsjuk till sängs och stönade. Det var inte hans dag heller.

Plötsligt löste sig alltsammans. Jag satt uppe i vår hotellrestaurang och hade just avslutat min äntliga lunch klockan 5 när ett bud infann sig från hotell Ibex och kallade mig. Ute på gatan träffade jag min organisatör, och vi gick nästan högtidligt till Ibex.

Där väntade ett sällskap, framför allt min värd som hjälpt mig från början, alla med skinande ansikten. Min organisatör hade skaffat en jeep med mig i framsätet vid fönstret. Jag behövde bara betala 800, vilket jag omedelbart gjorde. Saken var klar. Jeepen skulle avgå 4.45 på morgonen, och mina vänner bjöd på te. En närvarande vacker tibetanska stod till och med till tjänst med bilnumret. Stämningen var den bästa tänkbara.

Jag tänkte på mina andra vänner som missat diverse jeepar under morgonen. Nej, det fanns ingen plats för dem, jag hade fått den allra sista, men om de bara vände sig till Ibex skulle de bli hjälpta på samma sätt som jag.

Det hade varit ännu en strålande dag om man dock nästan blåst bort på vägen till Sani, (det blåste tydligen alltid hårt i Zanskar,) och i skymningen var belysningen idealisk för några sista diapositiv från Padam med omnejd med dess säregna vilda ytterst ensliga natur av stäpp och öken inhägnad av ytterst fientliga, nästan skräckinjagande berg av typ Mordor och Tolkien, utsmyckad av kloster och byar med alla husen i vitt, medan bergen skimrade i alla regnbågens olika färger, företrädesvis varma med dragning åt violett, beroende på belysningen.

Även min vän Albert lyckades slutligen få en jeep för morgondagen klockan sex. Det var bara att hoppas på att vi skulle vakna.

del 10: *Reträtt till Lamayuru*

Som vanligt inför varje avresa vaknade man varje kvart och tände ficklampan för att se på klockan, varför man i varje fall kom i tid och fick vänta i vanlig ordning en halvtimme på jeepen, men den kom. Allt stämde. Jag fick den bästa platsen framme vid fönstret och fick behålla den hela resan.

Den förflöt utan komplikationer, men på vägen ut från Zanskar stannade jeepen vid varenda by på vägen av som det verkade enbart sociala skäl. Vi kom därför inte fram till Rangdum förrän klockan 11 efter 6 timmar, och då hade vi två tredjedelar av vägen kvar.

Vad som heller inte gjorde resan effektivare var chaufförens olidliga skvalmusik på svajande kassetband, och det var samma låtar hela tiden, något i stil med "Vi går över daggstänkta berg", "Röda stugor tåga vi förbi" och "I sommarens soliga dagar" om och om igen i discoarrangemang med nervsönderbultande trumbatterier. När den mest klämkäcka, hurtfriska och påfrestande av alla dessa hejsan-svejsan-sånger kom för sjätte gången utbytte jag en blick med ingenjören snett bakom mig, och han förstod mig. Kassetten byttes äntligen ut till en annan.

Så förflöt 13 timmar. Landskapet var naturligtvis lön för mödan. Från och med Penzi La ner förbi Rangdum och längs flodens ringlande väg mellan de höga 7000-meterstopparna i Kun- och Nunmassivet, som reste sig 4000 meter rakt över oss, är resan sin egen belöning. Vi kom fram till Kargil klockan 6.

Lunchen inträffade vid Rangdum, men oturen ville att det samtidigt ankom diverse andra jeepar dit plus en proppfull buss, och alla skulle ha lunch samtidigt. Jag ville inte ha mer än en enkel omelett med te och fick därför vänta till sist. Jag hade tur som i sista sekunden hann få denna frukost i mig innan det var dags för uppbrott och utbrott igen.

Min ingenjör berättade att jeepen skulle fortsätta till Leh, och att jag gärna kunde

fortsätta med den till Lamayuru. Det förenklade saken, trodde jag. Han hoppade själv av i Kargil och lämnade mig åt mitt öde, meningen var att jeepen omedelbart skulle fortsätta till Mullbäck och övernatta där, men i Kargil tillslog diverse komplikationer. Oändliga diskussioner blev resultatet som inte ledde någonstans. Jag stod tyst och snällt och hörde på och fattade ingenting. Till slut beslöts det att stanna i Kargil och fortsätta klockan 1. Klockan var då 7. Det vore dumt att satsa på ett hotell under sådana omständigheter, så jag accepterade deras erbjudande att få stanna i bilen, men jag var vrålhungrig sedan lunch och sedan middag, så jag insisterade på en middag först och gick till min älskade "*Standard Restaurant*".

Dit kom också de dryga fransmännen, som nekat mig plats från Padam. De verkade förvånade att jag kommit dit före dem. De klagade på att de gått sönder sina ben genom *trekking*. Jag förklarade, att enda sättet att undvika att få ont i benen efter *trekking* är att inte lägga av utan bara fortsätta hålla på och benen i arbete.

Tillsammans med mig i bilen övernattade en munk. Vi sov lugnt hela natten, så kort den nu var, utan att störa varandra. Även i den andra bilen sov en munk, (vi var två jeepar som körde i karavan,) så jag var i bästa tänkbara sällskap.

I den andra jeepen trängdes 10 unga män, medan det i min jeep utom munken även förekom två damer och två barn. Alla var ladakhier från Leh eller från Zanskar. Få talade ens några ord engelska, men vi kom väl överens och förstod varandra väl ändå.

Resplanen ändrades igen, så att vi väcktes först klockan 4. Punktligt infann sig alla 17 ladakhierna som från ingenstans, och vi satte av före alla andra under en stjärnklar himmel. I gryningen nådde vi Mullbäck, där vi drack te och lät oss väl smaka, och resan var i jämförelse med gårdagens ständigt dåliga grusväg från Padam oändligt bekväm och rena svävandet. Vår chaufför snörflade och nös hela tiden framför ratten liksom igår, han var svårt förkyld och körde ändå med öppet fönster och krävde att mitt också skulle vara öppet, sannolikt hade han smittat ner hela sitt passagerarklientel, men det var sådant som hände.

Klockan 8 nådde vi Lamayuru. Hela Zanskarexpeditionen hade varit lyckad, jag hade fått lära känna de två viktigaste klostren Karsha och Rangdum, vädret hade klarat sig, och även om det varit ännu svårare att ta sig därifrån än dit hade man åtminstone kommit levande tillbaka.

Jag fick genast rum på mitt gamla hotell "*Dragon*", tyvärr var mitt värdfolk borta, men jag togs väl om hand av deras unga ställföreträdare kyparen, som var älskvärdheten själv.

Johannes hade för länge sedan meddelat att han skulle hålla sig omkring Lamayuru från den 20-e. När jag gick upp till klostret efter frukosten var han nästan den första människa jag såg. "Där är du!" sade han, som om han letat efter mig. Han hade fått mitt mail om min Zanskarresa och väntat mig från och med denna dag. Utan ceremonier frågade han nästan genast: "Ska vi gå till Wanla?"

del 11: *Klostret.*

Vi gick till Wanla på 2 timmar och 10 minuter och på samma tid tillbaka, vilket var bra för ett par 55-åringar när guideboken menade att det skulle ta minst 3 timmar dit och 3 _ tillbaka. Emellertid mötte vi alla sorters väder: gassande brännande solsken, så att min redan alltför röda näsa blev alltmer ultraviolet (medan Johannes inte kunde bli mer bronserad: han kunde lätt gälla för en tibetan,) plötsligt skyfall och till och med åska, så att vi måste söka skydd i öknens uttorkade floddals klipprecesser och bara vänta ut ovädret, som knappast mer än blötte upp ökenstoffet, samt naturligtvis virvelstormar. Det var bara översvämningar som fattades. Kort sagt, Lamayuru var som vanligt hur dramatiskt som helst.

Klostret som företeelse borde kanske i någon mån närmare belysas så som det fungerar i den buddhistiska världen. Buddhismen är inte någon religion utan en ren filosofi som försöker utgå från och koncentrera sig på det absoluta sunda förnuftet. Dess klosterregel är därefter: liberal och livsbejakande, nästan hur tolerant som helst och utan gränser. De katolska och ortodoxa klostren är mycket mera inskränkta och stränga i typiskt västerländsk och byråkratisk överformalisering.

Den bok som kanske bättre än någon annan illustrerar det österländska klosterväsendet är James Hiltons prisbelönta och flera gånger filmatiserade roman *"Lost Horizon"* från 1931 (på svenska *"Blå månen"* eller *"Bortom horisonten"*.) I denna roman kommer en västerlänning genom ödets hemlighetsfulla mekanismer direkt från 30-talets politiska kaos till ett avlägset för geografin okänt lamaistiskt kloster någonstans i Tibet. James Hilton vistades aldrig i ett sådant kloster själv, men han hade vuxit upp i en liknande lärdomsmiljö i Cambridge. I detta kloster långt bortom all världslig förgänglighet ägnar man sig företrädesvis åt bildning i alla dess former, men man vinnlägger sig även om att bevara den och föra den vidare. Man beflitar sig om att samla in litteratur och musik av bestående värde från hela världen, hur svåra dessa transporter över bergen än är, enkom för att bevara den och ha den kvar åt framtida generationer om den politiska världen skulle gå under, vilket den hade alla förutsättningar att göra så som 30-talet skenade åt helvete.

Detta är egentligen klostrets huvudsakliga universella betydelse: att alltid finnas där som en tillflyktsort för dem som vill slippa världens morbiditet och ständiga självförstörelse, ett forum för studier och bildning att alltid finnas kvar för att kunna föra humanismens urkunder och traditioner vidare, en trygg miljö för allt sådant som tenderar att råka illa ut när galna politiker störtar världen i olycka.

Det är denna miljö som James Hilton skildrar och odödliggör i boken om Shangri La och framhåller som ett ideal som alltid finns kvar där för mänskligheten att tillgå och förnya sig genom vid behov, och som betonar individen och det individuella initiativet som mänsklighetens enda sunda drivkraft i ett radikalt avståndstagande från massan och alla massrörelser och all politik.

Precis så fungerar ett buddhistiskt kloster. Vem som helst kan bli munk eller nunna vid vilken ålder som helst, och ingenting binder henne till klosterregeln, utan hon kan när som helst återgå till ett världsligt liv och även lämna detta och återgå till klostret när hon vill. Klostret kräver celibat och total okriminalitet – det är i huvudsak allt. Det handlar inte alls som i katolska och ortodoxa kloster om blind lydnad och underkastelse, rigorös disciplin och späkning och sådant, utan det handlar mest om meditation, studier och gemenskap.

del 12: *Johannes skoningslösa visioner.*

Johannes intresserade sig först och främst för min hälsa, hur jag hade mått under året, och jag berättade den märkliga följetongen om min märkvärdiga huvudvärk, hur den hade börjat för drygt ett år sedan, hur den hade kulminerat under vintern, hur jag hade bekämpat den med alla medel och metoder, och hur jag funnit en effektiv lindring genom att dagligen stå på huvudet i fem minuter. Ändå hade huvudvärken kommit tillbaka under sommaren, men i Leh hade den försvunnit spårlöst, för att i någon mån återkomma i Kargil (på 2700 meters höjd, 800 meter lägre än Leh,) men hittills bara där. Jag hade för mig själv försökt förklara den med allt möjligt, främst det nästan ständigt förödande lågtrycksklimatet i Göteborg, men även med mitt stressiga liv med ständigt överarbete och bekymmer för andra, varpå Johannes avbröt mig:

"Vad håller du på med i Göteborg egentligen? Man kunde nästan tro att du blivit tibetan, så som din huvudvärk sätter in så fort du sänker dig till lägre höjder."

Jag medgav att det torra ökenklimatet i Ladakh med den tunna atmosfären passade mig ypperligt.

"Själv har jag också allt svårare med åren för att sänka mig ner till lägre höjder, varför jag numera nästan ständigt håller mig så högt upp i bergen som möjligt."

"Vad gör du mest nu för tiden?"

"Det borde jag inte tala om, men du är ju min levnadstecknare, och det är bra om någon vet något om jag försvinner. Jag är som vanligt väldigt mycket i Kashmir och faktiskt mera engagerad i islam för närvarande än i tibetanerna. Därför är jag också mycket i Pakistan och ibland i Afghanistan, där ju konflikten aldrig upphör. Det är inte bara i Irak som det råder inbördeskrig. Det är egentligen i hela den muslimska världen. Redan i Egypten 1992 kom vi ju fram till att islam, precis som kristendomen men på ett annat sätt, fått med sig ett fel från början som fått det att spåra ur från början. Till skillnad från Buddha och Jesus var Muhammed inte någon filosof utan en utstuderad maktmänniska. Filosofin så länge den är sund tar alltid avstånd från makten och förkastar den som en ohjälpligt giftig källa till obotlig korruption, paranoia, storhetsvansinne och stagnation. Buddha och Jesus gjorde detta men inte Muhammed som gjorde tvärtom och predikade heligt krig för att konsolidera islam som enda tillåtna makt där den förekommer. Därför är jag tyvärr av den uppfattningen att islam borde avvecklas. Den har ingen talan och ingen överlevnadspotential i en värld som alltmer domineras av vanligt rationellt sunt förnuft i tanke och handling, av förakt för all övertro och vidskepelse och där ateismen ohjälpligt i det sunda förnuftets namn nästan skaffat sig absolut maktställning i världen genom rationalismens blotta nödvändighet.

Nu kommer president Bush in i bilden som alla föraktar som en bigott idiot som startat sitt krig mot islam av ren dumhet och krass oljegirighet. Så enkelt är det inte. Han må vara en fullständigt misslyckad president som bara begått misstag och det avsiktligt i den naiva tron att det var rätt, men faktum är att hans intramp har polariserat de muslimska ytterligheterna och definitivt etablerat det muslimska inbördeskriget mellan sunni och shia, mellan etablerad korruption och terrorister, vilket kommer att påskynda islams nödvändiga upplösning. Man kan därmed ironiskt beteckna Bush som ett blint instrument i Guds händer för punkteringen av islam, men så långt vill jag inte gå.

Jag vill inte tala om Gud över huvud taget. Lika litet som jag vägrar befatta mig med hans eventuella existens vägrar jag befatta mig med hans eventuella icke-existens. Jag har förklarat detta för dig tidigare. Men ödet och *karma* kan man inte bortse ifrån, ty den är den främsta naturkraften som på ett outrannsaktligt själsligt vis styr alla människors liv.

Du har ondgjort dig över presidentens dumma motstånd mot nödvändiga åtgärder för att stoppa klimatförändringen. Alla politikernas främsta plikt är att främja och slå vakt om stabilitet, alltså en god ekonomi och samhällsordning. Det är politikernas enda funktion, de har bra betalt för det, och ju mer medvetna de är om det, desto bättre är de som politiker. Därför är alla politiker måna om goda kontakter med Kina och att hålla det under armarna, fastän det är världens största diktatur och främjare av terrorstater som Burma och Pakistan, Iran och Sudan och andra vanvettiga afrikanska diktaturer, fastän dess enda tillåtna parti mördat 1,2 miljoner tibetaner eller en femtedel av hela det landets befolkning och avsiktligt förstört alla dess kloster och läroanstalter för att ersätta dessa med omänsklig totalitär hjärntvättspropaganda, fastän det kroniskt trampar alla mänskliga rättigheter under fötterna och förföljt Falun Gong-anhängare och mördat dem för att tjäna pengar på handel med deras organ, fastän det dödat 100 miljoner spädbarn genom tvångsaborter och tvångssteriliseringar och så vidare, men ändå har ingen politiker intresse av att bidra till kommunist-Kinas fall. Det kommer att falla ändå, därom har jag alltid varit viss, en så absurd 1984-stat kan inte bestå då dess enda fundament är

lögner, och när det faller kommer alla politiker genast att tänka om och vända kappan efter vinden och hävda: "Att Kinas kommuniststat var dödsdömd visste vi ju från början. Nu gäller det att hjälpa det nya Kina bygga upp sig själv," och de fortsätter att pumpa in pengar i Kina medan kineserna därmed får fortsätta tro att de kan fortsätta lura hela världen. Kina har alltid bestått genom bara sin egna totala korruption, då det alltid vinnlagt sig om den totala maktens rätt att få bestämma över alla kineser.

Hur klimatfrågan kommer att påverka islam och Kinas undergång är det ännu för tidigt att säga. Jag utesluter inte möjligheten att fuskbygget *Three Gorges Dam* en dag brister genom översvänningskatastrofer och spolar bort halva Kina, medan norra Kina torkar ihjäl. Ingen politiker vill egentligen ta tag i klimatfrågan, då klimatfrågan är det ultimata hotet mot all stabilitet, inte ens Al Gore ville göra det medan han ännu kunde bli president, politikernas passivitet och motarbetning av klimatarbetarna är därför ingenting att förundra sig över, medan det är vi fria idealister och humanister som får ta tag i saken och rädda världen och dess kulturarv åt framtiden. Vi får helt enkelt köra över politikerna, som klimatförändringen själv redan börjat göra det.

Det värsta tänkbara scenario, som tyvärr är helt realistiskt, är att hälften av mänskligheten kan stryka med i en serie nya syndaflodskatastrofer. Det bästa tänkbara scenario är att mänskligheten äntligen skulle förena sig i en nödvändig kraftansträngning för att rädda sig själv och planetens levande liv. Detta kan bara ske om alla egenintressen avstås ifrån, som den amerikanska regimens absurda oljeintressen, islams vanvettiga krav på alla människors underkastelse under profeten Muhammeds tyvärr bestående maktanspråk, kapitalismens självdestruktiva kortsynthet, och så vidare."

Han lämnade Lamayuru medan jag ännu var där, han hade bara stannat för att invänta min ankomst, men han uteslöt inte möjligheten att vi kunde träffas igen i Dharamsala. Från Lamayuru återvände han till Kashmir.

del 13: *En amerikan i Neapel*

Efter Johannes avfärd kändes det mycket tomt, men jag träffade Erik, en ung amerikan från Colorado av tysk-norsk härkomst, som jag mött redan på morgonen och rekommenderat Wanla-vandringen för. Han tog mig på orden och stannade därför en dag extra. Vi kunde inte vänta på honom, så han fick gå själv, men till kvällen var han tillbaka, och vi hade gott sällskap av varandra. Han var ute på en sexårsresa och hade avverkat två, bland annat som frivillig lärare i Kina och bland Moder Teresas döende patienter i Calcutta. Som resultat hade han kanske ådragit sig lungtuberkulos, men han trodde inte det, då han fortfarande tyckte att han blev bättre. Vi pratade väldigt mycket musik framför allt, då hans tyske far var grundligt bildad i den tyska musiktraditionen; men även mycket om *New Age*, som Erik var mera förtrogen med. Han skulle vidare till Srinagar, medan jag skulle till Alchi.

Hans far hade flytt från Östtyskland 1987 efter att ha blivit illa behandlad där. Han var läkare och hade ändå varit tvungen att lära sig hantera mordvapen i militärtjänsten. Det förnedrande och dumma i detta hade han skildrat i brev för en god vän, vilket uppsnappats av *Stasi*. En natt fördes han bort och sattes i isoleringscell utan rättegång, utan förklaring, utan att få veta vad han var anklagad för eller om han någonsin skulle släppas ut igen. Där fick han sitta och mögla i fullständig ovisshet i sex veckor. Så fort han var fri började han planera sin flykt. Han talar aldrig om saken utan betecknar episoden som 'ett av de låsta rum med bortslängd nyckel som aldrig bör öppnas mera'.

Vi fortsatte vårt samtal på morgonen när han väntade på sin Srinagarbuss och jag på min Lehbuss, och då dök äntligen värden upp. Han hade varit osynlig hela gårdagen då han deltagit i en fyllefest. Nu visade han desto större hjärtlighet, orakad som ett vildsvin och påtagligt ännu påverkad av vad som än hade tilldragit sig igår och gav mig genast 10% rabatt på allt samt bjöd på en extra kopp te. Den unge nye vicevärden, som hittills skött om mig, blev nu äntligen insatt i hela bilden av mitt samröre med *Dragon Hotel* i åtta år, så stämningen blev som allra varmast och hjärtligast precis lagom till avskedsögonblicket.

Medan Erik var inne och hämtade sitt bagage kom min buss, så vi fick inte ta farväl av varandra. Bussen var fullsmockad av israeler, men det hördes också franska, holländska och engelska. En var av obestämbar härkomst, men han talade flytande franska. På restaurangen i Khaltse tilltalade han mig, och det visade sig att han var genuesare och bodde i Milano.

Före dess hade resan ner från Lamayuru ingalunda varit odramatisk. Bussen hade blivit inklämd mitt i en militärkonvoj, de mest monstruösa fordonen på dessa enfiliga vägar, och den svåra 500-meters nedstigningen längs serpentinvägar utefter avgrunder hade ytterligare komplicerats genom massiv mötande trafik. Flera stockningar utbröt och riskerade bli permanenta förstoppningar, men indiska chaufförer är mästare på att lirka de mest otympliga fordon förbi vilka trafikklämmor som helst. Jag fick sitta på durken närmast förarsätet vid ingången men måste ändå betala 100 rupier för de fem milen till Alchi. Srinagarbussarna är ökända för sina ockerpriser.

Min vän från Milano kom från Srinagar och hade där haft nästan odelat dåliga erfarenheter av kashmirernas behandling av honom mera som fånge än som turist. Det är ett öde som drabbar nästan alla turister i Kashmir, varför de aldrig återvänder. Alessandro hade velat besöka de klassiska pilgrimsmålen i Uttaranchal, Gangotri, Kedarnath och Badrinath, men i Delhi hade han i stället omdirigerats till Kashmir med den ursikten att monsunen gjorde Uttaranchal oframkomligt tills vidare. Han trodde de ljög men accepterade dessa överväldigande hjärtliga turistfångares Kashmirerbjudande, varpå det visade sig att den husbåts ägare som han fick bo på var bror till turistfångaren. Naturligtvis blev han skinnad. Han mailade hem till Italien och liknade sig själv vid en amerikan i Neapel, och det fattades bara att någon också skulle sälja Taj Mahal till honom. (Fontana di Trevi i Rom har faktiskt en gång sålts till en amerikansk turist och även Colosseum och förstås Eiffeltornet i Paris.) Han var mycket besviken på sin resa, men mötet med mig innebar en viss tröst för honom, då jag kunde bekräfta att Uttaranchal faktiskt var dränkt i översvämningskatastrofer genom den värsta monsunen någonsin och att hela Uttar Pradesh låg under vatten. Man hade inte ljugit för honom.

Han hade varit i Sverige och tyckt mycket om Göteborg (som erinrade om Genua) då han en gång gjort en resa från Moskva över Petersburg till Stockholm och över Göteborg tillbaka till kontinenten. Han hade njutit av att få köra bil i Sverige då han frapperats av hur trafiksäkerheten nästan varit total då nästan ingen bröt mot några regler. I Italien gjorde alla det alltid. Bara en sådan sak väckte hans förundran, att i Sverige stannar alla bilar före stoppstrecket vid rött ljus, medan i Italien den som kommer först alltid överskrider stoppstrecket med minst en meter – ofelbart alltid. Vi blev hjärtligt goda vänner på stubinen, och jag kunde hjälpa honom med en hel del tips i Ladakh om lämpliga kloster att bo på och besöka och var man kunde bo i Leh.

Jag hoppade av vid bron till Alchi, och genast tornade mörka moln upp sig från den södra horisonten. Det var samma väder som igår med mycket lokala regnskurar och åskväder, och snart låg bergen söder om Alchi skimrande vita i nysnö under en blygrå stormhimmel av överväldigande hotfullhet; men ovädret drog vidare österut och lämnade mig och Alchi i fred.

När jag kom fram till Alchi och uppsökte mitt gamla hem *Choskor* var det stängt. En som arbetade där bekräftade att det var stängt "för semester" och dessutom uthyrt till någon av dessa turistgrupper som drar som gräshoppssvärmar omkring och förstör alla platser som det är något med genom att ockupera allt och driva upp priserna, så att normala individuella seriösa resenärer sedan inte mera kan besöka förödelsen. Som resenär gäller det att sky gruppresenärer som pesten, medan de ensamma resenärerna alltid är de bästa och de enda som det är intressant att tala med, typ Erik och Alessandro.

Jag sökte mig till *Lotsava* i stället, vars kök jag ofta anlitat förut men aldrig deras sovrum. På gården satt två tyska damer och samtalade, nyanlända båda två, och den ena såg precis ut som en chimpans: ett ihopskumpet ansikte med en jättestor käft som gick oavbrutet. Det var bara lurvigheten som saknades. En tredje fransk dam bidrog till konversationen på extremt dålig engelska med bibehållen fransk fonetik, och de hade den uppmuntran att komma med att de trodde att stället var fullbelagt – chimpansen skulle just få det sista lediga rummet.

Värdinnan hade övergivit sin post för att leta reda på kocken för att få honom att göra någon nytta för gästerna i köket, han var helt enkelt tillfälligt bortsprungen, så jag vände mig i stället till en flicka som skurade kläder som en annan askunge. Hon gav mig genast ett rum för bara 100 rupier, fullständigt anspråkslöst, men jag behövde sannerligen ingenting mer än bara en säng att sova i. Toalett och badrum fanns bakom huset ute på gården, en idealisk placering för nödlidande nattliga sömngångare.

Sålunda var man hemma och säkert stationerad i Alchi igen om dock bara för en natt. Lamayuru hade varit nästan tomt på munkar, då tydligen alla Ladakhs klosterbröder och systrar för närvarande flockades till en festival i Phyangklostret, varför jag blivit insläppt i det underbara Lamayuruklostret gratis och fått njuta av stämningen där inne helt i fred. Risken var att klostren i Alchi, Likir och Themisgam också skulle vara övergivna.

Då allt hänt i Lamayuru på en gång, så att vi genast kunnat göra Wanlabesöket, och alla skeendena i Lamayuru varit så intensiva, hade jag faktiskt kunnat lämna Lamayuru tidigare än beräknat och därvid vunnit en dag och hamnat före i tidtabellen. Hellre det än tvärtom. För en gångs skull behövde jag inte stressa mig genom mina sista dagar i Ladakh.

del 14: *Sammanbrott i Alchi.*

Alchi var som vanligt hur idylliskt och vackert som helst, men även här störde oväder med stormvindar och åskväder. Det bodde bara tanter på mitt hotell, och vad som var värre: tyska tanter, som oavbrutet pladdrade på högröstat om mest bara nonsens och visste aldrig vad de talade om. Chimpansen var värst.

Vad som följde var den värsta natten på hela resan. Jag var inte sjuk, men jag hade drabbats av ett slags omvänd höjdsjuka: efter tio dagar över 3500 meter och upp till 4500 reagerade kroppen hårt mot att tvingas ner till 3000 i Alchi och 2700 i Kargil, där huvudvärken redan satt in, men det var ingenting mot traumat i Alchi. Man orkade ingenting och inte ens sova. Benen skakade oavbrutet som i frossa, men det värsta var hostan: tydligen hade jag blivit infekterad någonstans på vägen, kanske av den rosslande Erik, kanske av min snöfliga chaufför från Padam eller kanske helt enkelt genom överansträngning. Den späckade dagen i Lamayuru med alldeles för många intryck och ansträngningar hämnade sig med nästan ett nervöst sammanbrott.

Utan att kunna göra annat passade jag på att åtminstone äta gott och mycket. Jag hittade en tibetansk restaurang som frälste mig i denna turisthåla, där de

kapitalistiska förändringarna hotade fördärva allt i sitt vilda skenande. Mitt gamla ställe Choskor fick jag veta att hade hyrts ut på 3-4 år till en firma som byggde på en extra våning. Jag skulle aldrig kunna bo där mera och kanske ingen annan heller.

En fransk dam berättade ett annat oroväckande symptom. Nepaleser utgjorde en importerad arbetskraft som anlätades mest till smutsiga grovarbeten, till exempel den frenetiska byggnadsverksamheten. Två munkar drev två nepaleser för hårt, varpå nepaleserna fick nog till slut och mördade munkarna. En våg av rasism svepte genom Alchi, och nästan alla nepaleser tvingades ge sig iväg. Så var det med den billiga arbetskraften.

Efter en sömnlös natt av enbart svåra plågor med en sprängande huvudvärk och en hosta som gjorde ont i hela kroppen tog jag bussen tillsammans med de pladdrande tyskorna upp till Likir. Höjdskillnaden på 500 meter gav genast resultat, och åtminstone huvudvärken släppte i någon mån. Värre var det med orienteringen.

Jag kunde inte hitta mitt gamla härbärge. Så fort vi steg av bussen nedanför Likirdalen lämnade jag tyskorna åt deras öde och kallprat men kunde aldrig hitta rätt. Jag gick kors och tvärs upp och ner och runt i cirklar i hela den omfattande byn utan resultat. Jag lade märke till några nya hemska hotell som inte funnits där förut. Till slut blev jag anropad av en gubbe. Han bad mig komma runt, och det var gamle Norbu själv i sitt nya gästhus som jag mindes att var färskt för fem år sedan, och när jag förbi av trötthet kom fram till honom efter att ha gått runt ett kvarter för mycket förklarade han att mitt gamla härbärge hade rivits för att ge plats åt ett av de nya skrytbyggena.

Vilken smärta! Vilken förlust! Vilken besvikelse! Det gamla fina huset med den underbara trädgården, likviderade och ersatta med ett stereotypt lyxhotell som ingen ville bo på utom möjligen fördärvliga gruppresesällskap!

Jag fick dock stanna där hos det nya Norbu och förplägades i vanlig ordning med en god frukost och obegränsade mängder te. Det var plåster på såren. Jag fick ett litet enmansrum och samma hyra som förr i världen, bara för att jag var en gammal stamkund, och därmed kunde jag bara anse mig räddad och väl omhändertagen.

De enda som bodde där för övrigt var en stökig grupp israeler, och det var sabbat dessutom. De ockuperade hela salongen, bredde ut sig överallt och trängde ut alla andra, och ändå är de nuförtiden förhållandevis skötsamma. Som exempel på verkliga gräshoppsvärmar i form av turister kan jag berätta vad Kerstin berättade om de ryska turisterna i Thailand.

De kom i stora grupper, och när det kom till öppna bufféer organiserade de sig kollektivt, så att en koncentrerade sig på skaldjuren, en annan kycklingarna, en annan länsade desserterna, och så vidare, och så slog de ihop det och frossade medan resten av hotellgästerna fann sig stå inför nästan tomma fat. Och ryssarna åt inte upp allt heller utan lämnade det mesta i ruiner efter sig, som en verklig gräshoppsvärm. Följaktligen är ryska turister inte välkomna i Thailand och till och med portförbjudna på sina håll, som israeliska varit det på sina håll i Indien.

Det bodde även en fransyska hos Norbu som led av samma sak som jag – huvudvärk och hosta. Även hon blev tvungen att vila mest hela dagen.

Jag fick träffa min vackra värdinna i Likir igen, och det var ett kärt återseende. Det var nästan rörande hur väl de tog hand om mig. På skälvande ben gick jag ändå upp till klostret, en och en halvtimmes *trek* i uppforsbacke, då ingenting är farligare än att sakta ner, och jag kom ända fram. Jag hade sagt att jag skulle vara borta i två timmar, men jag klarade det på 90 minuter, vilket var goda nyheter. Alltså kunde jag kanske orka de sju timmarna till Themisgam i morgon, då denna promenad var en hel femtedel av den kommande.

När jag kom hem väntade hon med maten, och ehuru jag inte orkade äta mycket kunde det ändå inte vara mera välsmakande under omständigheterna. Massor av te

hjälppte till med helandet, men jag fick sova och vila mycket både för- och eftermiddag.

På väg upp till klostret träffade jag mina tyska damer. Även de hade förirrat sig och aldrig hittat sitt Lotus-gästhus och hamnat halvvägs upp till klostret. Jag erinrade mig den österrikiska damen här för sju år sedan som också bara irrat omkring och aldrig lyckats komma ut ur Likirdalen.

del 15 : *Snöplig kompromiss – krisens urartande*

Jag kunde inte forcera min kropp. Den var fullkomligt utslagen, och jag hade bara att lyda. Allt annat hade varit vansinne. Jag kunde visserligen ha forcerat mig fram längs den långa 7-timmars *trekken* till Themisgam och kanske till och med kommit fram levande, men i vilket skick? Som ett ännu mera utbränt vrak än det nuvarande.

Jag rådgjorde med min värd om alternativ. Han rekommenderade en buss som skulle avgå klockan 2 och vara framme klockan 4. Därmed kunde jag ta det lugnt hela morgonen, värma min frysande frossande kropp i solen och ägna mig åt att dricka te, den enda kur jag någonsin brukat i Ladakh.

Den unga israeliska gruppen på fem personer försvann spårlöst, det franska paret med den sjuka flickan promenerade ner till Alchi, och kvar var bara jag och en annan äldre israel som liksom de flesta israeler talade en märkvärdigt dålig engelska och flera gånger måste fråga om de enklaste ords betydelser. Men precis när jag skulle lämna ankom ett ungt italienskt par från Genua. Tyvärr hann vi inte bekanta oss med varandra närmare, men de betecknade klostret i Likir som det finaste de sett i Ladakh hittills.

Mitt underbara värdfolk passade på att stärka mig med en präktig lunch precis före min avgång, med min älsklingsrätt *Skiu*, som jag kunde äta upp allt av. Vårt avtalade pris var 150 rupier, men jag gav dem 200 av ren tacksamhet och uppskattning.

Tillsammans med mig vid busshållplatsen en halv timme från Likirs by mitt ute i öknen väntade bara en annan person, som snart fick lift med en truck österut. Det blev till att vänta ensam vid en landsväg i öknen tills bussen kom precis när jag nästan givit upp hoppet. Det visade sig att bussen skulle till Tia, så jag kunde stiga av vid Themisgam på vägen.

Väntade mig nya obehagliga överraskningar i Themisgam? I Alchi hade mitt hem Choskor hyrts ut på 3-4 år och varit oigenkännligt, och i Likir hade mitt gamla lokus varit rivet och ersatt av ett skräckhotell. När jag kom fram till mitt hem i Themisgam var dörren låst med hänglås. Huset fanns kvar men fullständigt tillbommat.

En ung dam med ett barn dök upp från grannhuset. Hon förklarade att folket var ute på fälten och skulle komma tillbaka om 10-15 minuter. Naturligtvis! Det var ju skördetid! Hon tog fram en nyckel från ett gömställe och släppte in mig och bad mig vila tills husfolket kom.

Min gamla husvärd kom tämligen snart. Återseendet var hjärtligt, och han beredde mig genast en kanna te. Dagen var räddad.

Ju mindre sagt om vad som hände sedan, desto bättre. En dryg timme efter middagen spydde jag upp den och hann nätt och jämnt utanför dörren – den dörrmattan gällde det sedan att inte torka fötterna på. En timme senare kom andra omgången, men då hann jag fram till terrassracket och hoppades att ingen var oförsiktig nog att passera under. Jag hade nått botten – lungorna infekterade, all spänst borta och ersatt med en förlamande svaghet, ingen aptit, och metabolismen förstörd. Det gick inte att fisa längre utan att det kunde hända en olycka.

Denna förvärrade hälsokris ställde hela Indienresandet på kant, ty man vill ju inte komma till Indien för att bli patient, och jag hade aldrig varit så ordentligt och

långvarigt sjuk i Indien förut. Troligen skulle jag inte komma tillbaka till Ladakh nästa år, och frågan var om jag över huvud taget skulle resa något mer till Indien.

Samtidigt kunde det vara vändpunkten. En hård diet, mycket vila, mycket te och försiktighet kunde leda mig igenom det, och i morgon skulle jag återvända till Leh för att troligen bara tillbringa tre nätter där före återresan till lägre nivåer i Manali. På morgonen lyckades jag ändå besöka klostret uppe på berget, som var låst, och göra den långa promenaden upp till Tia för att avlägga artighetsvisit hos min värd Norbus broder, som kunde meddela familjen min återkomst till Leh i morgon.

Huvudvärken var borta efter två dagars hundratonssläggor i skallen, näsan rann inte mera, så det verkade ändå gå åt rätt håll trots allt. Man fick ta en kris i taget.

Mitt värdfolk gjorde precis det rätta för att hjälpa mig. Efter kräkningarna gav de mig en termos hett vatten, som hjälpte mig genom den natten och hade den bästa tänkbara verkan. De hade alltid en färsk kanna te redo för mig, som genast fylldes på när den tog slut. Som avslutningsmiddag lagade de en *Thukpah* som var ännu smakligare än någon *Thenthuk*. Jag ville gärna ta en extra portion, men då den första gått ner så lyckligt och stannat vågade jag inte äventyra dess välgörande verkan med att riskera överbelastning. Vad som följde var min första lugna och vederkvickande natt på fyra nätter.

del 16: *En besynnerlig återkomst*

Följande morgon kunde jag ta bussen tillbaka till Leh. Ladakh hade aldrig varit vackrare, ty ett sällsamt ljus denna morgon gav hela Indusdalen med dess sagolandskap av vilda berg, en dramatisk flod och grönskande oaser ett mjukt skimmer som förhöjde dess fantastiska natur. Tyvärr kunde jag inte fotografera, då mitt fönster inte gick att öppna.

Framme i Leh möttes jag än en gång av en låst dörr med hänglås där jag borde ha varit väntad. Men vem visade sig inte då på balkongen om inte doktor Lucy, min kollega från förra året?! Hon förklarade att familjen haft väldigt bråttom att komma iväg på morgonen men att de säkert gömt nyckeln någonstans. Jag sökte överallt, men tyvärr hade de nog tagit den med sig.

Lucy skulle precis iväg med sin dotter för att bekräfta sina flygbiljetter men lånade mig nyckeln till sitt rum så länge, där jag åtminstone kunde låna toaletten och äntligen tvätta mig ren. Frukostbordet var serverat, och även om det var lunchtid var det bättre än ingenting.

Men huvudsaken var att jag var frisk och spänstig igen. Hostan hängde kvar men gjorde åtminstone inte ont längre. Fyra dagars kasshetskval var över.

Min väntan förgylldes av en telefon som hela tiden ringde där inne och av två katter, den ena inlåst och den andra utelåst på motsatta sidan om dörren. Det var fängslande att följa med telefonringningarna, ty det var alltid hemskt många signaler, aldrig mindre än 13 och flera gånger 20. För övrigt kunde jag bara fortsätta leta i blomkrukor efter en nyckel som inte fanns. Jag hade kunnat bryta mig in i huset, flera fönster var öppna, men vad hade det hjälpt när jag ändå inte kunnat få in mitt bagage eller få upp dörren inifrån med det massiva hänglåset? Jag provade med nyckelatrappor, men det gick inte heller.

Till slut kom mitt värdfolk efter tre timmars väntan. De hade för nio dagar sedan fått en dotterson, och dottern med barnbarnet skulle komma hem i morgon. Dessutom hade deras svägerska plötsligt blivit sjuk. Därför hade Norbus bror, som jag besökte igår, inte kommit sig för att varna för min ankomst.

Allt ställdes genast till rätta, och jag kunde äntligen sätta i gång och jobba. Internetposten krävde två timmar, och vem stötte jag inte omedelbart ihop med strax

utanför om inte Albert från Padam! Han hade precis kommit, och vi gick genast tillsammans till ett matställe som han fått sig rekommenderat.

En dryg timme efter mig hade han funnit sin jeep från Padam och betalat 500 till Rangdum, där han stannat och övernattat. Endast fyra gamla munkar hade funnits i klostret som inte just haft någon annan mat att erbjuda än *tsampa* (bearbetat kornmjöl). Han hade dock fått ett fint rum och trivts väl om dock Phuktalklostret varit flera strån vassare. Följande dag hade han rest vidare till Mullbäck (550 rupier) och sedan till Lamayuru, varifrån han kommit direkt hit – utan ett öre kvar på fickan. För att få slantarna att räcka till hade han måst dividera de sista dagarna och fått det att gå precis jämnt ut fram till ankomsten till Leh, där han kunnat ta ut ett nytt kapital från en bank.

Stället vi funnit var inte det angenämaste, ty ur högtalarna skrällde den gräsligaste västerländska hårdrock, det sista man reser till Indien för att tvingas höra.

Något måste här sägas om denna kombinerade audiella miljöförstöring och hjärntvätt, som man numera nästan aldrig slipper vare sig man stiger in på en restaurang, sätter sig i en buss eller jeep eller vistas i vilken offentliga lokal som helst. Ju mindre lokalen är, desto värre blir lidandet. Så var det inte alls i Indien när jag reste hit de första åren, och farsoten kommer från väst. De som sätter på denna skräpmusik är unga män som inte märker att de blivit lomhörda av den efter tusentals omtagningar av samma kassettband, varför de hela tiden tenderar att höja volymen utan att någonsin fråga om någon har någonting emot det. I en buss hörs det dåligt fram till förarsitsen där den unge ansvarige konduktören också sitter, varför denne skruvar upp volymen ytterligare. Följaktligen kan ingen i bussen prata med varandra utom de som orkar skrika. Till saken hör att det är ständigt samma band som spelas om och om igen, och jag tvingades höra exakt samma ansträngt klämkäcka lokala disco-schlagermusik i varje jeep och varje buss jag färdades med, som om alla andra redan var färdigt hjärntvättade och avtrubbade så till den grad att de blivit likgiltiga. Och så kommer man till denna restaurang och möts av samma helvete men i mångförstorad fasansfullhet i form av själva det ondas ursprung den västerländska hårdrocken.

Vad man måste reagera emot är att tvingas bli utsatt för vad man inte vill höra. För en musiker är det en direkt kränkning av hans innersta allra heligaste. Denna audiella hjärntvätt och miljöförstöring är fullkomligt parallell med den globala miljöförstörelsen.

Jag bröt upp, och vi kom överens om att träffas igen följande dag klockan 11, då jag skulle visa honom ett lugnare ställe.

del 17: *Sista dagarna i Leh.*

Vi hade en angenäm morgon tillsammans i Leh, jag och Albert från Barcelona, och han visade mig sitt fantastiska gästhus helt nära staden men fullkomligt utanför, med en underbar trädgård och ett fantastiskt rum precis intill, där han bodde ensam i hela hotellet för 100 rupier. Närmast skulle han till Nubra.

De holländska damerna med Kerstin hade inte kommit tillbaka från Nubra, och därmed var jag helt ensam på Lung Snon. Jag besökte min vän överste Wangdus högst upp i dalen på sitt ställe Gemsa, och vi hade en angenäm stund där tillsammans i den fullkomliga pastorala miljön. Han berättade, att den stora Ladakhfestivalen skulle gå av stapeln den 1 september med processioner i folkdräkter, dansuppvisningar, konserter och polomatcher. Alltså måste jag stanna över den 1 september. Det hade varit oartigt annars.

Även Alessandro mötte jag på nytt. Tillsammans med sin tjocka charmfulla väninna var han inne på att göra ett reportage och verkade trivas bättre i Ladakh än i Kashmir. Han var fotograf.

Småningom kom alla till rätta. Kerstin hade varit sex dagar i Nubra tillsammans med de holländska damerna och mått bra av det, i synnerhet av att tvingas tala engelska. Hon trivdes dock inte alls med färdandet i dragiga jeepar och bussar och ämnade flyga till Srinagar för att vila upp sig där i fem dagar innan hon flög vidare till Delhi. Damerna hade inspekterat ett antal skolor och organiserat hjälp med klädinsamling och barnhem åt hemlösa med annat sådant.

Även doktor Lucy återkom med sin familj från Nubra. Hon var engagerad i ett jätteprojekt i Uttar Pradesh, Bihar och Orissa som gick ut på att återge 6 miljoner starrblinda hinduer synen. Det var en enkel operation och rena underverket. Hon har tidigare varit journalist och som sådan besökt och intervjuat de värsta banditerna i Afghanistan (såsom Hekmatayar) innan hon blev läkare. Hennes man är datorexpert och tillika musiker, så vi hade mycket gemensamt.

Sålunda förrann de sista dagarna i Leh under smäktande vackert väder och i bästa tänkbara sällskap. Mardrömsresan till Manali per buss gick av stapeln på söndag morgon klockan 5, varförinnan man naturligtvis tillbringat en sömnlös natt med att varje kvart belysa klockan med ficklampa. Klockan halv 7 nåddes Upshi, klockan 11 Pang och klockan 16 Sarchu. Tyvärr var vår chaufför olidligt långsam, då han hade som princip att aldrig köra om någon, och inför all mötande trafik väntade han. Några israeler, en fransman, en engelsman, en amerikan, en sherpa och en svensk utgjorde den internationella passagerarlistan. Svensken var från Värnamo och hette Tobias och planerade stanna sex månader i Indien.

Det långsamma tempot innebar naturligtvis en försening som ständigt förlängdes. Redan vid det sista passet började det skymma, och vi var inte framme i Keylong förrän 21.15 efter 16 timmar i en överlastad, överfull och obekväms buss. Jag hade också otur med min platskamrat, en bred och stökig person som hela tiden hängde på mig när han sov.

Vis av skadan senast gick jag direkt från den nya hemska busstationen med dess dåliga mat och oanständigt dyra hotell till den gamla staden, där min vän från "Tashi Delek" mötte upp med en underbart kraftig *thenthuk* och det godaste teet på hela resan hittills plus en säng för 30 rupier. Hela hans oöverträffade kalas kostade bara 65 (10 kronor). Han lovade väcka mig i god tid klockan 5, men det blev jag igen som tillbringade ännu en sömnlös natt med att bara belysa klockan igen hela tiden varje ny kvart.

Vi skulle ha startat vidare klockan 6, men vi måste byta buss, och återigen markerades resan av ständiga förseningar. Därtill var det oavlåtliga trafikstockningar upp för Rohtang, den ena mer tålamodsprövande än den andra, så att vi nådde fram först efter klockan 13 efter nästan 7 timmar. Då var man helt färdig, man orkade knappt gå längre, och det regnade i Manali.

Men det var rätt ställe att återhämta sig. En god tibetansk lunch, god efterrätt med kaffe, vederkvickande dusch och en äntlig möjlighet till vila lovade att det värsta var över.

del 18: Slutet på konvalescensen

I Manali var allt lugnt, och det var underbart att få koncentrera sig helt på att hämta sig. Ännu på kvällen var aptiten dålig, men den andra kvällen var den helt normal. Nedstigningen till bara 2000 meter hade inte värre konsekvenser än bara en smärta i bröstet, som småningom avtog. Hostan satt kvar men minskade.

Den andra morgonen gick min buss till Dharamsala. Som vanligt blev denna nästan 12-timmars dagsresa genom Kangradalen stökig. Trängseln blev snabbt påfrestande. Plötsligt inte långt från Kullu bröt det ut ett slagsmål i bussen. Den beskedlige konduktören hade nekat några passagerare tillträde, och det hade han sin fulla rätt till. Tyvärr var en av dessa en gammal dam, som energiskt protesterade. Han måste ha förolämpat henne, ty några unga män blev förbannade och angrep konduktören handgripligen. Det började där bak, men tyvärr accelererade det. Snart började alla bussens unga damer ta illa vid sig och börja överge bussen. Chauffören försökte sätta bussen i gång, men då rusade några av de unga männen upp i fören. Slagsmålet fortsatte där. Alla damer lämnade bussen. Chauffören flydde och försvann. Tre unga män pucklade på konduktören och rev sönder hans kläder. Därmed tycktes de ha avreagerat sig det värsta. Stormen bedarrade, chauffören kom tillbaka, passagerarna kom tillbaka, och bussen fortsatte, men inga fler passagerare släpptes på före Mandi (7 mil vidare), och konduktören fick uthärda att stå i sina sönderrivna kläder tills han kunde byta i Mandi. Jag hade aldrig varit med om något liknande. Konduktörer för i allmänhet respekt med sig, och aldrig att jag någonsin sett någon passagerare sticka upp mot en konduktör. Han måste ha förolämpat den gamla damen på ett mycket olyckligt sätt, som säkert inte varit avsiktligt. Han måste ju sköta sitt jobb, han hörde till den mjukare och mera värlösa sorten, och ett impopulärt beslut för att inte äventyra bussens framfart hade genom olyckliga omständigheter lett till vilt slagsmål i hela bussen och en nästan lynchad konduktör – till och med hans underskjorta hängde i trasor ner längs byxbenen...

Efter Mandi vidtog trängseln igen med det vanliga typiska kaoset i Indien. Samtidigt som folk skulle stiga av insisterade en massa utanför på att få stiga på, ingen gav sig, avstigarna och påstigarna fick tvinga sig förbi varandra med våld, men ändå lyckades alltid på något sätt hela folkmassan utanför ta sig ombord, och varje gång ökade trängseln av stående folk i gången med det dubbla. Sedan var det alltid någon tant som blev bussjuk och måste kräkas, det var då långt för henne till närmaste fönster, som då satt fast och inte gick att öppna. Någon måste uppoffra sig och låta henne ligga raklång över sittande passagerare vid vilket fönster som helst, och vanligen bar hon också på ett skrikande barn. De massakrerade passagerarna kunde skatta sig lyckliga om de inte blev nerspydda. Alltid då och då dråsade någon fyllig tant ner i famnen på en bräcklig karl då bussen krängde, vilket då snarare väckte munterhet, då tanten i sin fyllighet naturligtvis hade alla svårigheter i världen att komma på fötter igen.

Mina två europeiska medpassagerare var från Holland och Rumänien. Holländaren var där för att genomgå en kurs i bergsklättring, som kostade bara 700 rupier om dagen (i en månad) men som i Europa kostat 700 Euro (om dagen). Rumänskan var i Indien för andra gången och verkade kunna ta väl vara på sig själv. Framme i Dharamsala upptäckte hon i bussen upp mot McLeod Ganj till sin förskräckelse att hon glömt kvar en väska i den gamla bussen, varför hon måste hoppa av och springa tillbaka. Samma öde hade drabbat holländaren förra gången han var här.

Under bussresans gång händer det att tiggarkvinnor kommer ombord på bussen. Ibland tigger de inte utan lägger ut ett tryckt meddelande (på hindi och engelska) om att de har faderlösa barn som kunde varit läsarens, varför denne borde bidra med 5-10 rupier. En sådan dam (välklädd och utan barn) kom ombord i Kullu och lade ut sådana gula kort. När hon lagt ut alla väntade hon sig skörden i form av ett bidrag från var och en och samlade samtidigt in sina kort igen.

I Mandi sju mil därifrån kom en annan ung liknande dam ombord och lade ut likadana gula kort. När jag läste det visade det sig vara identiskt med det i Kullu. Endast damen var en annan.

Efter första nattens vederkvickande sömn i McLeod Ganj, Dharamsala, gick jag upp till Triund vid 3000 meter klockan halv 7 på morgonen. Klockan 11 var jag nere igen och kunde därmed anse mig helt återställd, men jag hade inte blivit frisk igen förrän i Manali i förrgår efter elva dagar under isen.

del 19

"Så du kollapsade efter Lamayuru. Vad hände?" frågade Johannes.

Jag förklarade hela krisen, dess symptom och troliga anledningar, den snörvlande jeepchauffören från Padum som spred förkylningssmitta över hela jeepen med att kräva öppna fönster, jag påminde honom om krisen i öknen när vi överraskats av skyfall och åska medan jag varit utan vare sig paraply eller något att skyla mig med, Johannes var mera hårdhudad medan jag med åren blivit allt mera väderkänslig i synnerhet för plötsliga lågtryck, den troliga allmänna överansträngningen, och så vidare. Han avslutade kapitlet med ett lakoniskt: "Du börjar bli gammal." Äldre visserligen och känsligare, men knappast ännu gammal.

Jag berättade om hur jag i vanlig ordning plockat plastflaskor och annat skräp på vägen upp till Triund och fyllt varje skräpbehållare på vägen och inför varje cafevärd (tre stycken) ondgjort mig över att folk fortfarande skräpade ner inte bara över hela Indien men till och med i bergen. "Borde vi inte kontakta Sonia Gandhi om saken och påtala angelägenheten i att indierna borde lära sig att inte skräpa ner? En tretusenårig intakt kultur borde föregå med gott exempel men ägnar sig åt motsatsen när det gäller miljövård."

Han fann det en utmärkt idé och skulle gärna kontakta Sonia Gandhi själv. "Det bästa vore om du kunde skriva till henne på italienska."

Nej, så bra på italienska var jag inte att jag kunde skriva till statsöverhuvudet för världens största demokrati på hennes modersmål. Engelska fick duga.

Därmed kom vi in på det politiska, och vi diskuterade det ständiga trängselproblemet i Indien. Som vanligt var Johannes slutsatser skoningslösa.

"Bara under vår levnad har världens befolkning fördubblats från tre till sex miljarder. Hela den globala miljökrisen härrör ur detta problem, då alla dessa miljarder måste försörjas med vilka medel som helst. Därför utfiskas haven. Matjordarna överexploateras och rinner ut i haven, konsumtionen av fossila bränslen har accelererat mer än befolkningsexplosionen, och så riskerar hela världen att skena åt helvete. Därför är deras ansvar oerhört som motsätter sig barnbegränsning, familjeplanering och abort, alltså katolska kyrkan och islam, världens två största religiösa institutioner och ledare, och måste de närmast betraktas som förkastliga om inte rentav otillräkneliga och därför farliga genom sin makt."

Han frågade om jag skulle komma tillbaka i november. Jag medgav att jag redan börjat planera för ett äntligt återseende av Nepal men att jag efter denna resas hälsokris börjat tveka. "Du måste komma," sade han. "Du måste ge Nepal en chans. Detta är världens centrum idag. Universalismen började i denna delen av världen med Buddha och Lao-Tse. Lao-Tse var den store oöverträffade teoretikern, medan Buddha satte den i system. Från Kina har den nästan utrotats och förföljs där fortfarande, förtrycket i Tibet har förskjutit allt fritt tänkande därifrån västerut och över Himalaya och finns nu i norra Indien och Nepal, där det är desto mera koncentrerat genom den extrema politiska situationen av kinesernas massiva förstörelse av grundkulturen och hela folkets uppräckning med rötterna, av vilka alla de levande tvingats i livslång exil. Denna del av världen kan därmed betecknas som forum för mänsklighetens mest tillspetsade tankeskärpa och alerthet när det gäller kulturell identitet och dess överlevnad. Det har många faser. En av dem

känner du väl till: Ladakh, som är nummer ett i världen när det gäller ekologisk ekonomi.

Så kan någon ansvarig människa vilja sätta barn i en värld som svävar i en allt allvarligare global kris när det gäller överlevnad? Ansvaret är oerhört, och jag ser det som ett viktigare ansvar att försöka avhjälpa eller åtminstone leda krisen rätt. Därför har jag fastnat här, ty här finns universalismens hjärtpunkt, världens högsta andliga koncentration, och jag tror på tankekraften som en högre och effektivare makt än någon politisk makt i världen."

Han anslöt sig alltså till dem som förespråkade barnlöshet till förmån för ett prioriterande av ansvarstagandet för världens öde i dess nuvarande kris. Detta var ingenting nytt. Redan efter andra världskriget ansåg många helt klartänkta människor att det vore ansvarslöst att sätta barn till en så förstörd värld med så bleka framtidsutsikter. Ändå, som Johannes påpekade, har sedan dess världens folkmängd fördubblats och dess kris därmed förvärrats till det dubbla.

del 20: *De sista dagarna.*

Som alltid hände det mycket i Dharamsala. Erik (från Lamayuru) dök plötsligt upp, och vi hade flera hjärtliga frukost- och teträffar under dagarnas lopp. Han är en Forrest Gump-typ och har rentav Forrest Gump som ett av sina ideal. Han är 44 år och bestämde sig för två år sedan för en sex års resa omkring var som helst då en nära anhörig till honom dog plötsligt av cancer vid 48. Jag kommer att följa med hans resor, som han noggrant dokumenterar på webben. Han hade senast varit i Aru ovanför Pahalgam i Kashmir och beklagade mycket att han lämnat stället för tidigt.

Även mina två holländska damer från Leh och Lung Snon dök upp som de hade lovat men blev mycket besvikna när de kom för sent till Dalai Lamas föreläsningar. Han hade bara en dags föreläsningar denna gång, den 5 september, så att när jag kom den kvällen var det redan över. Mina damer kom samma kväll.

Som granne hade jag något så ovanligt i Indien som ett par finskor. När jag hörde varifrån de var kunde jag inte låta bli att överraska dem med att säga "*Huomenta*" till dem när jag såg dem då jag skulle gå på toaletten med en rulle i handen. De svarade naturligtvis med allvar inför att få möta en annan sällsynt finne, men det var tyvärr det enda vi sågs.

När jag kom tillbaka hade de rest vidare. De fick således aldrig veta hur finsk jag egentligen var.

Den äldre av de holländska damerna Karen hade varit 14 år gift i Boston och talade en utsökt New Englandsk. Hon reste alltså hit årligen för att organisera och övervaka alla möjliga hjälpprojekt åt ladakhierna och tibetanerna och var mycket engagerad i tibetanernas sak. Det var alltid ett nöje att prata med henne. Hon berättade att det hade ösregnat i Leh de sista dagarna där och börjat bli kallt. Det hade mulnat redan min sista dag där den 1 september, varefter jag inte kunnat fotografera mera på denna resa.

Min hälsa fortsatte att förbättras, och båda de två sista dagarna begav jag mig hela vägen upp till *Snow Line* på närmare 3500 meter, en sextimmarstrek båda dagarna. Triund var förstört, taggtrådsstängslena hade förstört friheten och skönheten där, och det låg skräp överallt. Detta hade varit Dharamsalas pärla och huvudattraktion för trekkare. Redan förra året, när taggtrådsstaketet kom upp, hade jag klagat för de lokala myndigheterna, men ingenting hade hänt. Situationen hade bara förvärrats. Man fick nu bege sig ända upp till *Snow Line* för att finna någon jungfrulig renhet och frihet i naturen.

Men *Café Gakyi* fanns kvar liksom *Tsongkha*, så man kunde fortfarande njuta i Dharamsala. Däremot hade tyvärr *Sunrise Café* med "*the best Chai in Asia*" upphört.

Bara konkurrenten *Moonlight Café* med "the second best Chai in Asia" fanns kvar. Det var en oersättlig förlust av ett mycket populärt och högt uppskattat ställe. De ställen som fanns kvar var dock tillräckliga för att man skulle önska att få slippa fara ifrån Indien precis när man blivit frisk igen, men förändringar är alltid riskabla och för sällan mer gott med sig än ont.

Plötsligt såg jag ett bekant ansikte på gatan. "Mustafa!" utbrast jag, för det var han. Jag kände omedelbart igen honom. Han kunde inte genast placera mig, men så lyste han upp.

Han var Latiefs äldre rödhåriga broder, vars familj jag bott hos i husbåt i Srinagar, Kashmir, 1999. Den äldsta brodern hade en affär i McLeod Ganj, som jag brukat hälsa på varje år, men nu hade alltså också Mustafa en affär här och hade haft den i sju år – och hans äldre bror hade aldrig sagt någonting! Mustafa bjöd mig genast på en kopp te, och vi lovade varandra att hädanefter hålla kontakten.

Precis när jag skulle lämna McLeod Ganj bröt ett praktfullt åskväder ut över bergen som bjöd på ett hisnande fyrverkeri av olika blixtskådespel. Jag hade aldrig sett ett så intensivt blixtoväder tidigare, och det regnade inte en droppe. Först när jag satt i bussen bröt störtregnet ut med förödande kraft. Jag förvånade mig inte över att ingen av mina vänner dök upp för att vinka av mig.

Nattresan till Delhi gick sedan utan problem. Jag steg av i den tibetanska kolonin Mainu Ka Tilla, vilket blivit min vana, och som vanligt kunde jag inte hitta eller komma ihåg var jag tidigare bott där. Dock fann jag ett utmärkt rum uppe på högsta våningen i *Lhasa House* för 200 rupier, där jag kunde duscha och vila ut under fläktarnas svalka i det annars på tok för varma Delhi. *Lhasa House* med sin enkla restaurang var precis tillräckligt anspråkslöst för att passa mig perfekt.

Under dagen invaderades det dock av en skrymmande grupp ryska turister, som lade beslag på hela restaurangen för timmar framöver. Jag hade en desto trevligare lunch på *Tara House* vid floden, ett ljusställe med god stämning, där man fick vara helt i fred.

Mitt i min sista indiska Internetsession bröts strömmen av ett rasande störtregn, och allt vad jag skrivit gick förlorat. Det var första gången i Indien denna gång, och utanför mitt rum högst upp på takterrassen fick man vada genom en sjö som inte rann ut. Dock kunde man omsider njuta av den sista indiska kvällssolen för denna gång. (På grund av det nyckfulla och vanligen molniga vädret hade jag inte kunnat fotografera alls efter Leh.)

Sammanbrottet i Alchi förblir oförklarligt som resans enda malör. Annars hade allt gått perfekt, och även när jag var som svagast (reducerad till 60%) kunde jag ändå arbeta som vanligt. Endast Themisgam-trekken gick i stöpet.

På flygplatsen väntade Kerstin, som även allt hade gått bra för. Srinagar hade hon funnit en belägrad stad trots freden med tungt beväpnade soldater i barrikadfästningar i nästan varje gathörn, men hon hade inte blivit skjuten.

Kort sagt, allt hade gått bra. Och det var mycket märkligt att få mellanlanda i Helsingfors på sin födelsedag, en stad jag aldrig upplevat på min födelsedag sedan jag föddes. Det var visserligen bara flygfältet, men ändå.

Hela resan hade kostat mindre än 8000 kronor. Jämför det med min enastående andra Indienresa 1995, som kostat 7500 för 33 dagar. Detta hade varit 31, och jag hade 3900 rupier över som boägg för nästan Indienresa med siktet ställt mot Nepal i november 2007.

P.S. Efter hemkomsten kunde Alchikrisens mysterium lösas med sakkunnig medicinsk hjälp. Vad som hade hänt var att jag ådragit mig en ensidig torr lunginflammation. Skönt att man inte fick veta det förrän när det var över.